

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Õiguse instituut

Marin Laan

**UKRAINA SISERIIKLIK EBASTABIILSUS JA SELLE
PÕHJUSED**

Bakalaureusetöö

Õppekava RAHVUSVAHELISED SUHTED

Juhendaja: Holger Mölder, PhD

Tallinn 2018

Deklareerin, et olen koostanud töö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Marin Laan

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 113180TASB

Üliõpilase e-posti aadress: marin.laan@gmail.com

Juhendaja: Holger Mölder, PhD:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	4
SISSEJUHATUS	5
1. UKRAINA SISERIIKLIKU EBASTABIILSUSE PÕHJUSED.....	7
1.1. Ukraina ajaloolised ja poliitilised aspektid ebastabiilsuse tekkimisel.....	7
1.2. Korruptsioon ja selle mõju Ukrainale.....	12
1.3 Sõda Ida-Ukrainas	15
2. UKRAINA SISE- JA VÄLISPOLIITILISE STABIILSUSE TAGAMINE	19
2.1. Reformid.....	19
2.2. Rahvusvaheline koostöö.....	22
2.2.1. Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsioon ja selle roll Ukraina julgeolekus	22
2.2.2 Koostöö Euroopa Liiduga.....	24
3. MAJANDUS	26
3.1 Ukraina majandus ja sisepoliitiline stabiilsus.....	26
3.2 Ukraina sisepoliitilise ebastabiilsuse mõju poliitikale	29
KOKKUVÕTE	31
SUMMARY	33
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	36
LISAD	43
Lisa 1. 2010. aasta presidendivalimiste tulemused.....	43
Lisa 2. Inflatsioonimäära kõikumine Ukrainas kuni märts 2018	44

LÜHIKOKKUVÕTE

Selle bakalaureusetöö eesmärgiks on analüüsida Ukraina siseriikliku olukorda ning ebastabiilsuse kujunemise põhjuseid ning nende mõju tänase ebastabiilse sisepoliitilise olukorra kujunemisele (sõja ja korrupsiooni) ning mõju majandusele ja poliitikale. Bakalaureusetöö koostamisel on kasutatud kvalitatiivset uurimismeetodit. Meetodina on kasutatud tekstianalüüsi, mis põhineb raamatutel, teaduslikel artiklidel, väljaannetel ning dokumentidel.

Bakalaureusetöös selgub, millised on peamised Ukraina siseriikliku ebastabiilsuse ajaloolised ja poliitilised põhjused ning nendest põhjustest tulenevad sisepoliitilised tagajärjed (sõda ja korrupsioon). Kuna rahvusvaheline koostöö on Ukraina jaoks stabiilsuse loomisel olulisel kohal, siis analüüsib autor kahe peamise organisatsiooni rolli (NATO, EL). Kuna sisepoliitika on lai valdkond, siis selleks, et saada parem ülevaade ebastabiilsusest, siis analüüsib autor Ukraina poliitika ja majanduse olukorda ning ebastabiilsuse mõju nendele valdkondadele.

Ukraina sisepoliitika on olnud ebastabiilne kogu iseseisvuse aja, mis väljendub nii korrupsioonis kui ka Venemaa poolse sõja algatamise võimaluses Ukraina ida osas ja Krimmi annekteerimises 2014. aastal. Oluline on mõista, mis on hetkel need takistavad tegurid ning kuidas neid lahendada, sest mida kiiremini Ukraina muudab oma riigi sisemiselt stabiilseks, seda kiiremini ta koostöö võimalused avarduvad.

Selleks, et täita töö eesmärki on autor püstitanud järgnevad uurimisküsimused:

- Millised on Ukraina siseriikliku ebastabiilsuse ajaloolised ja poliitilised põhjused?
- Milline on rahvusvaheliste organisatsioonide roll Ukraina sisepoliitilise stabiilsuse arendamisel?
- Kuidas mõjutab sõda sisepoliitilist olukorda Ukrainas?
- Kuidas mõjutab Ukraina sisepoliitiline ebastabiilsus majandust ja poliitikat?

Võtmesõnad: Ukraina, sisepoliitika, korrupsioon, sõda, majandus

SISSEJUHATUS

Bakalaureusetöö teema valik tuleneb autori isiklikust huvist Ukraina siseriiklike probleemide vastu. Teema on aktuaalne, sest Ukrainas käib sõda neljandat aastat ning jätkub korrupsiooniprobleem, mis mõjutavad negatiivselt nii riigi poliitikat kui ka majandust, ning mis tekitavad Ukrainas sisepoliitilist ebastabiilsust, kuid siiani pole lõplike lahendusi.

Ukraina sisepoliitika on olnud ebastabiilne kogu iseseisvuse aja, mis väljendub nii korrupsioonis kui ka Venemaa poolse sõja algatamise võimaluses Ukraina ida osas ja Krimmi annekteerimises 2014. aastal. Sisepoliitiline stabiilsus on aga oluline, sest mida kiiremini Ukraina muudab oma riigi sisemiselt stabiilseks, seda kiiremini ta rahvusvahelise koostöö võimalused avarduvad. Oluline on mõista, mis on hetkel need takistavad tegurid ning kuidas neid lahendada.

Töö peamisteks eesmärkideks on uurida Ukraina siseriiklikku olukorda ja selle põhjuseid. Sisepoliitika stabiilsus on alus ka riiklikule, seetõttu keskendub autor sisepoliitikale. Eesmärk on analüüsida, kuidas mõjutab Ukraina sisepoliitilist stabiilsust sõda ja korrupsioon ning millist rolli omab olukorra parandamises rahvusvaheline koostöö Ukrainas. Ebastabiilsusel on riigi toimimisele negatiivne mõju ning seetõttu analüüsib autor siseriikliku ebastabiilsuse mõju Ukraina poliitikale ja majandusele.

Selleks, et täita töö eesmärki on autor püstitanud järgnevad uurimisküsimused:

- Milised on Ukraina siseriikliku ebastabiilsuse ajaloolised ja poliitilised põhjused?
- Milline on rahvusvaheliste organisatsioonide roll Ukraina sisepoliitilise stabiilsuse arendamisel?
- Kuidas mõjutab sõda sisepoliitilist olukorda Ukrainas?
- Kuidas mõjutab Ukraina sisepoliitiline ebastabiilsus majandust ja poliitikat?

Lõputöö jaguneb kolmeks peatükiks, millel on omakorda alateemad. Lõputööl on 2 lisa, mis aitavad saada parem ülevaade mõnest töö aspektist.

Esimeses peatükis keskendub autor Ukraina ajaloolistele ja poliitilistele aspektidele siseriikliku ebastabiilsuse tekkimisel. Peatükis käsitleb autor kaht peamist aspekti, mis muudavad tänase Ukraina sisepoliitika ebastabiilseks - korrupsioon ja sõda. Korrupsioon ja sõda on peamised probleemid, mis tänase Ukraina sisepoliitilist stabiilsust mõjutavad ning tekitavad ühiskonnas erinevaid probleeme.

Teises peatükis analüüsib autor Ukraina siseriikliku julgeoleku tagamiseks tähtsaid aspekte. Esiteks on reformid ja nende tulemuslikkus korrupsiooni likvideerimisel ning teiseks keskendub autor rahvusvaheliste organisatsioonide rollile Ukraina sisepoliitilise stabiilsuse arendamisel ning toob välja nende mõju.

Kolmandas peatükis analüüsib Ukraina majanduse olukorda, sest majandus on tähtis osa riigi sise – ja välispoliitikast ning selle tugevusest sõltub ka riigi sisepoliitiline tugevus, kuna on võimalus riiki arendada ja majanduslikult kasvatada ning millist mõju avaldab riigi sisepoliitiline ebastabiilsus majandusele ja poliitikale.

Selleks, et bakalaureusetöös esitatud küsimustele vastata, kasutab autor kvalitatiivset uurimismeetodit. Analüüs põhineb empiirilistel allikatel nagu raamatud, teaduslikud artiklid, väljaanded ning dokumendid. Autor kasutab töö eesmärkide saavutamiseks tekstianalüüsi meetodit.

1. UKRAINA SISERIIKLIKU EBASTABIILSUSE PÕHJUSED

Autor keskendub esimeses peatükis Ukraina sise poliitilise ebastabiilsuse tekkimisele ja riiklikule olukorrale. Töös on käsitletud poliitilised ja ajaloolised aspektid ning nende mõju Ukraina sise poliitilisele arengule.

1.1. Ukraina ajaloolised ja poliitilised aspektid ebastabiilsuse tekkimisel

Siseriiklik stabiilsus sõltub suure osas sise poliitilisest olukorrast riigis. Seetõttu on sise poliitiline stabiilsus riigi toimimiseks tähtis. Sise poliitika on riigi sisesele toimimisele ja valdkondadele keskenduv poliitika, mis hõlmab järgmisi teemasid: sise julgeolek, majandus, sotsiaal poliitika, haridus, kultuur, põllumajandus, energia ja söekaevandamine, loodusvarad, regionaalareng, õigus, finants, kommunikatsiooniteave ja taristu. Kõik loetletud teemad on riigi toimimiseks olulised ning kui ühe julgeolekuga on probleemid, siis väljendub see sise poliitilise ebastabiilsusena. Kõige rohkem mõjutavad sise poliitilist stabiilsust erinevad julgeolekuga seotud probleemid, mille kuritarvitamisel on võimalik luua riigile suurt kahju. Autor keskendub neist tähtsamatele nagu julgeolek ja majandus.

Sise poliitilisel ebastabiilsusel võib olla ka erinevaid ajaloolisi ja poliitilisi põhjuseid, mis riigi kujunemist ja antud hetke olusid mõjutavad. Sise poliitika on üldiselt küll riigi sisemise valitsemise ja toimimise küsimus, kuid sellega on soovi ja oskuse korral võimalik manipuleerida. Peamiselt on see seotud inimfaktori mõjutatavusega ning see võib olla riigi sisesel ja välisel päritoluga. Iga riigi nagu ka inimese eesmärk on end kehtestada, kuid mõne jaoks on selleks ka kehtestada end teise peal, seega võib mõni ambitsioonikam riik seda proovida teha teise riigi sise poliitikasse sekkudes. Siinkohal tuleb märkida, et suur roll on selles välis poliitikal ja -suhetel. Sise poliitika ei eksisteeri ilma välis poliitikata, kuna maailm on rahvusvahelistel suhetel ja koostööl põhinev süsteem, mis iseenesest toob kaasa erinevad välis poliitilised mõjud. Riikidevaheline koostöö on vältimatu ning see teeb riigid mõjutatavaks. Sise - ja välis poliitika on omavahel tihedalt seotud, sest riikide ressursid on erinevad ning selleks, et teha vahetuskaua, tuleb teha koostööd, mis võib mõjutada ka riigi sise poliitilist stabiilsust.

Ukraina oli alates asutamisest huviobjektiks mitmetele suurriikidele (peamiselt Poola, Saksamaa, Venemaa), kuid Venemaa mõju Ukrainale on olnud ajaloo vältel suurim. 1795. aastaks oli ligikaudu 80 protsenti Ukraina maadest Vene impeeriumi kontrolli all. (Canadian Institute of Ukrainian Studies n.d.)

Ukraina piirid on sajandite jooksul tihti muutunud ja seetõttu on rahvusliku koosseisu poolest riik väga mitmekülgne: ukrainlased 77,8%, venelased 17,3%, valgevenelased 0,6%, moldovalased 0,5%, Krimmi tatarid 0,5%, bulgaarlased 0,4%, ungarlased 0,3%, rumeenlased 0,3%, poolakad 0,3%, juudid 0,2%, teised 1,8% (2001 hinnangul). (Central Intelligence Agency, 2018) 19. sajandi alguseni oli Ukrainas vähe venelasi, ligikaudu 12 protsenti. Peale 1932.-1933. aasta näljagenotsiidi (Holodomor), vähenes Nõukogude ukrainlaste arv 4,6 miljoni võrra. 1939. aasta 23. augustil sõlmisid Nõukogude Venemaa ja Natsi Saksamaa salajase Molotov-Ribbentropi Pakti, mille alusel jagasid Nõukogude Venemaa ja Natsi Saksamaa omavahel Ida-Euroopa ning Ukraina läks terviklikult Nõukogude Venemaa valitsemise alla. 1945-1947. aastani toimus ulatuslik inimeste ümberasustamine ning Venemaa asustas Ukraina linnadesse, sealhulgas Lääne-Ukraina linnadesse, suure hulga venelasi, ning sellega algas venestusperiood. (Canadian Institute of Ukrainian Studies n.d.) Ukraina rahvuslik koosseis muutus oluliselt ning on teravaid küsimusi nii keeleliste kui ka rahvuslike õiguste üle tõstatanud tänaseni. „Nõukogude Liidu järgsel ajal on peamised küsimused keskendunud etnililisele versus kodankondsuse alustele, keelepoliitikale, piirkondliku jaotuse mõjule poliitikas ning vägivalda või separatismi potentsiaalile.“ (D’Anieri 2015, 5) Ukraina kontekstis on loetletud näitajad olnud just suurimaks murekohaks riigi sisepoliitilises stabiilsuses. Keelepoliitika on saanud tähelepanu mitmelt presidendilt, kes neid ka oma tõekspidamiste järele on kujundanud. Erinevate presidentide ajal on keelepoliitika olnud erineva suunitlusega. Viimati, 2017. aastal kehtestas Porošenko koolis ukrainakeelse õppetöö alates 5. klassist, mis aga tekitas vähemusrahvuste õiguste osas küsimusi. (AFP 2017) Rahvuslik ja keeleline erinevus ühiskonnas on igale riigile väljakutseks, kus on vajalik ekspertide ja rahva enda algatus ja valmisoleku edukaks integratsiooniks ühiskonda.

Ukraina sisepoliitiline ühtsus on suuresti mõjutatud Lääne- ja Ida-Ukraina erinevast kogemusest võõrvõimu osas. Ida-Ukraina oli ligikaudu 300 aastat Venemaa võimu all ja Lääne-Ukraina puutus kokku pigem Poola võimu ja Saksamaa valitsemisega ning siis hiljem Nõukogude Liidu valitsemisajaga ning sellest tuleneb ka selge erinevus Lääne- ja Ida-Ukraina poliitiliste eelistuste vahel. Rahva poliitiliste eelistuste tõestuseks on presidendi ja parlamendi kandidaatide

valimistulemused erinevates piirkondades. Lisas 1 on näha kahe kandidaadi poolt hääletajate jagunemist kahte eelistusgruppi. Ida- ja lõunapoolsed piirkonnad valivad pigem venemeelseid ja läänepoolsed piirkonnad valivad pigem läänemeelseid kandidaate. Ukrainat on alates iseseisvusest juhtinud valdavalt Venemaa poolt toetatud presidendid, kes ka ise pooldasid koostööd Venemaaga. Erinevad eelistused piirkondade vahel annavad aimu siseriiklikust poliitilise olukorra keerulisusest ning välistest mõjuteguritest. Ida- ja Lääne-Ukraina on erinevate ajalooliste taustade ja kogemustega võõrvõimu osas, mis viib kergemini kahe poole lahkarvamusteni. Sõda Ida-Ukrainas sai põhiliselt alguse Venemaa mõjutustest venemeelsete kodanike hulgas ning viis ka Krimmi annekteerimiseni. Mõlemad konfliktipiirkonnad on valdavalt vene meedia jälgijad ning seeläbi ka mõjutatavamad propaganda poolt.

Aja jooksul on Ukraina poliitilise ebastabiilsuse loonud erinevate võõrvõimude kehtestamine Ukrainas ning sellest tulenevate rahvuskoosseisude moodustumine, kuid lisaks on tänast ebastabiilsust loonud Nõukogude Liidus välja kujunenud poliitilised süsteemid ja tööpraktikad. 1980. ndate alguses Leonid Brežnevi aegne repressiivne ja korrumppeerunud režiim lõi aluse korrupsioonile tänase Ukraina valitsuses. Mihhail Gorbatšov püüdis Perestroika programmiga parandada riigi toimimist, kuid võimustruktuur ei toetanud vajalikke ulatuslikke reforme. Nõukogude Liidu korrupsioon ja pankrott viisid liidu lagunemiseni, millega tekkis Ukrainal oma riigi asutamise võimalus. 1991. aasta 24. augustil loodi Ukraina parlamendi Ülemraada (Verkhovna Rada) poolt vastuvõetud Iseseisvusdeklaratsiooni alusel oma riik. 1. detsembril toimus üleriigiline referendum, mille tulemusena 93% Ukraina kodanikest olid iseseisvuse poolt. (Canadian Institute of Ukrainian Studies n.d.; Ukrainian Cultural Center of Syracuse n.d.). Ukraina pidi iseseisvudes looma uue riikliku võimustruktuuri, kuid seda tehti suuresti vanade struktuuride varemetele ja vastavalt oskustele ja võimalustele, kuna Ukraina oli Nõukogude lõpus vaene riik. (Globalsecurity.org 2012) Ukrainas on alates iseseisvusest vohanud korrupsioon, mis on ka üheks suuremaks probleemiks riigi valitsemise ja arengu juures ning mõjutab ka rahva usaldust riigi võimustruktuuride vastu. Korrupsioon ei võimalda demokraatlikku ja tugevat riiki arendada. Korrupsioonikahtlustustest võimu vastu sai alguse ka 2004. aasta 26. detsembri Oranž Revolutsioon, mis oli poliitilise korrupsiooni ja valimistulemuste võltsimise vastane demonstratsioon. (Ukrainian Cultural Center of Syracuse n.d.) Oranži revolutsiooni eesmärk oli tähelepanu juhtida võimueliidi valelikule käitumisele. Teine ulatuslik protest, „Euromaidani“ ehk „Väärrikuse Revolutsioon“ algas 2013. aasta novembris, ning toimus Kiievis Maidani keskväljakul. Protest oli seotud Ukraina president Viktor Janukovitšiga, kes keeldus allkirjastamast poliitilist Assotsiatsiooni ja Vabakaubanduslepingut Euroopa Liiduga Idapartnerluse kohtumisel Vilniuses.

Hiljem muutus protesti põhjus, sest president keskendus tihedamatele majandussidemetele Venemaaga, sest sõlmis Venemaaga leppe madalate gaasihindade ja 15 miljardi dollari suuruse laenu osas. Protest jätkus presidendivastaste korrupsioonisüüdistustega. Revolutsioon kestis veebruari lõpuni ning kujunes vägivaldseks vastasseisuks protestijate ja Ukraina korrakaitse eriüksuse Berkuti vahel. Protestijad nõudsid presidendi tagasiastumist, sest oli rikutud inimõigusi ning presidenti ja valitsust süüdistati korrupsioonis. President Janukovitš tagandati ning kehtestati uued valimised 25. maiks, mille tulemusel valiti võimule Petro Porošenko. Kiievis lõppesid sündmused, kuid algasid probleemid Ida-Ukrainas ja Krimmi poolsaarel.

Üks suurema mõjuga probleeme sisepoliitilisele stabiilsusele on sõda Ida-Ukrainas. Ida-Ukraina on Ukraina jaoks majanduslikult oluline piirkond, kus asuvad enamuse Ukraina tööstusettevõtetest ning suur osa Ukraina maagaasi varudest, kuid mis asuvad separatistide kontrollitavas piirkonnas. Sõda on kurnav nii riigi ressurssidele kui ka selle elanikele. Ukraina on alates 2013. aastast tõstnud riigikaitse kulutusi 2,6 miljardilt 3,3 miljardi USA dollarini aastas. (Trading Economics 2018) Separatistide kontrollitavas piirkonnas elavad inimesed on eraldatud Ukraina teistest piirkondadest ning neil puudub varustus ravimite, toidu, rahaliste vahenditega, kuid riigil tekib rahaline väljaminek abistamiseks neid inimesi, kes sõja tõttu pidid kodukohast lahkuma. Sõda on Ukrainale toonud suuremat rahvusvahelist abi, humanitaarabi ja militaarväljaõppe näol. Sõja puhkemine Ukrainas mõjutas otseselt ka riigi majandust, kaubanduskoostöö Ukraina ja Venemaa vahel vähenes, embargode vastastikkuse kehtestamise ning investorite vähenenud toetuse tõttu.

Ukraina alustas oma riigi ülesehitamist demokraatia põhimõtetele, kuid nii mõnedki demokraatia kriteeriumitest on Ukrainal aeg-ajalt läbikukkunud. „Demokraatia – õigusriigi institutsioonidega, vabaturu suhetega, võrdõiguslikkuse vaimuga ja kaitsega inimõiguste ja põhivabaduste kaitset – on rahva seas poliitilisest stabiilsusest ja majanduslikust ja sotsiaalsest arengust kõige edukam režiim.“ (Nalbandov 2014) Ukraina õigusriik on rahva usaldamatuse all, sest 2014. aastal „Väärrikuse Revolutsiooni“ ajal takistati rahval rahumeelselt protestida ning inimõiguste rikkumise tõttu mitmeid inimesi, kuid kohtumõistmist nende kuritööde osas ei ole ellu viidud. Ukraina poliitiliste struktuuride töö tulemuslikkus on küsitav. Robert Nalbandov on öelnud, et „sisepoliitiline stabiilsus hõlmab institutsioonide esindajate vahelisi suhteid ning hoiab riikide terviklikkust ja hoiab ära nende lagunemise siseriiklike probleemide korral. Väline stabiilsus aga aitab vastu hakata majanduslikele, poliitilistele ja militaarsurvele välismaalt. Kui sisepoliitiline ebastabiilsus on krooniline ja lahendamata, siis võib see viia selleni, et valitsus ei suuda rahuldada elanike põhivajadusi, mis lõpuks viib riigi läbikukkumiseni.“ Global Peace Index defineerib

poliitilist stabiilsust, kui poliitiliste institutsioonide võimet täita elanike, äride ja välisinvestorite vajadused. (Nalbandov 2014) Ukraina institutsioonidevaheline koostöö on toimiv, kuid pigem on probleem selles, kuidas nad toimivad, mis alustel. Korruptsioon on ka teatud mõttes läbikukkumine, sest jätab elanikud ilma põhilistest ja vajalikest vahenditest ja teenustest.

Üheks institutsioonide toimimise näiteks saab tuua seadusandliku organi ehk Ülemraada struktuur ja killustatus. Paul J. D' Anieri (2007) on öelnud, et “Ukraina sisepoliitiline ebastabiilsus seisneb selles, et parlament on fragmenteeritud ja pole võimeline koostama otsustavaid seadusi“. Ukraina parlament koosneb 450 rahvasaadikust ning enamuse liikmeid töötavad komisjonides, oma kindlate valdkondade teemadega. (The Verkhovna Rada of Ukraine n.d.) Ukraina riik on suur ja koosneb 29 regioonist (Ministry of Foreign Affairs of Ukraine 2012), millest nüüdseks on Krimm Venemaa võimu all ja osa Ida-Ukrainast on sõja tõttu Ukraina valitsemisalast väljas. Selleks, et aga ülejäänud piirkondi hallata ja nende probleemidega tegeleda, peab sisepoliitika olema ühtne ja toimiv. Ukraina parlamendi tööjaotust mõjutab suures osas see, et Ukraina parlament koosneb 450 liikmest. Ukraina parlamendis on 8 põhilist poliitilist jõudu ning lisaks liikmed, kes ei ole parteidega liitunud. Parlamendi suurus mõjutab otseselt ka teemades üksmeele saavutamist, mis on seaduste vastu võtmise osas pigem keeruline ja erimeelsused tekivad kiiremini.

Sisepoliitiline stabiilsus on oluline riigi funktsioonide täitmiseks ja parema valitsemise elluviimiseks, samas võib näiteks võtta korruptsiooniprobleemi Ukraina kõrgetes ametites, kus ametnikud ja institutsioonid täidavad oma funktsioone, kuid mitte efektiivselt. Institutsioonidevaheline koostöö võib küll näiliselt toimida, kuid kui seda mõjutab korruptsioon ning teenused ja vahendid ei jõua sihtgrupini.

1.2. Korrupsioon ja selle mõju Ukrainale

Transparency International on korrupsiooni seletanud kui usaldatud võimu kuritarvitamist isiklikuks kasuks. Korrupsiooni võib liigitada suureks, väikseks ja poliitiliseks, olenevalt kadunud raha suurusest ja sektorist, kus see toimub. Suur korrupsioon koosneb valitsuse kõrgetasemelistest tegudest, mis moonutavad poliitikat või riigi keskset toimimist, võimaldades juhtidel kasu saada avaliku hüve arvelt. Väike korrupsioon tähendab vähese ja keskmise taseme avalike ametnike usaldatud võimu igapäevast kuritarvitamist nende suhtlemisel tavaliste kodanikega, kes püüavad sageli ligi pääseda põhikaupadele või -teenustele sellistes kohtades nagu haiglad, koolid, politseiasutused ja muud asutused. Poliitiline korrupsioon on poliitikate, institutsioonide ja protseduurireeglite manipuleerimine ressursside jaotamisel ja rahastamisel poliitiliste otsuste tegijate poolt, kes kuritarvitavad oma positsiooni enda jõu, staatuse ja jõukuse säilitamiseks. (Transparency International 2018) Riik on olnud pikka aega ulatuslikult korrumppeerunud ametnike ja poliitikute juhtimise all. Korrupsiooniprobleemi ulatus on Ukrainal *Transparency Internationali* 2017. aasta küsitluse andmetel 31 punkti 100-st (0-täielikult korrumppeerunud; 100-puhas riik). (Transparency International 2018) Korrupsioon on üks Ukraina siseriikliku ebastabiilsuse kaalukas tekitaja. Ukraina on lähiajaloo kogenud kahte revolutsiooni, mis on tulenenud korrupsioonijuhtumitest Ukraina poliitilises eliidis (president, poliitikud, ametnikud).

Ukraina on alates Nõukogude Liidu lõpust olnud korrumppeerunud. Värskest omandatud vabaduse olukorras võeti üle iganenud poliitilised struktuurid ja süsteemid ning oldi Venemaa poolt mõjutatavad. Üle võetud võimu struktuurid olid aga korrumppeerunud. Ukrainas on korrupsioon levinud nii tavakodanike kui ka riigiametnike ja poliitikute seas. Kui tegemist on tavainimeste hulgas aset leidva korrupsioonijuhtumiga, siis pole sellel erilist mõju kogu riigis toimuvale, kuid kui on tegemist kõrgemate ametnike või poliitikute poolt toime pandud korrupsioonikuritegudega, siis sellel on ulatuslikumad mõjud kogu riigi toimimisele ning on halvaks eeskujuks ka kodanikele ja mõjutab nende usaldust süsteemi toimimise suhtes.

Korrupsioon on riiki õõnestav nii funktsioonide toimimise kui ka usaldatavuse arvelt. Korrupsioon mõjutab rahva usaldust nii poliitikute, presidendi, ametnike kui ka süsteemi toimimise vastu üldiselt, sest korrupsioon tekitab ebavõrdsust ühiskonnas. Korrupsioon mõjutab kodanike elukvaliteeti, kuna ligipääs teenustele on tihti peale võimalik makstes altkäemaksu, sest neil pole teist valikut ning vastasel juhul on teenusele ligipääs võimatu. Korrupsioon raskendab ka elanike rahalist toimetulekut. Korrupsioon kõrgete ametnike ja poliitikute seas tuleneb pigem

võimalusest kui vajadusest, Ukraina puhul on selleks iganenud süsteemi ülekandumine Venemaalt, kuid ka mugavusest ning teadmatusest, kuidas teisiti toimida. Lisaks on kõrgete ametnike seas korrupsioon seotud sellega, et neil on olnud karistamatuse tunne.

Tööliste hulgas on korrupsioonil aga teine põhjus - madalad palgad. Ukraina miinimumkuupalk on 3 723 grivnat ehk 116,17 eurot ning keskmine 7 828 grivnat ehk 244,35 eurot. (TRADING ECONOMICS, 2018; WageIndicator, 2018) Keskmine palk siiski ei näita reaalselt olukorda, sest mõned teenivad sellest rohkem ja mõned oluliselt vähem. Korrupsioon tekitab poliitikute ja kõrgete ametnike ning tavakodanike vahel palgatasemete ulatusliku erinevuse, mis tähendab suurele osale tavakodanikest elamist vaesuse piiril (24,5% 2017. aastal) ja hinnanguliselt umbes 5,7% vaesuses (alla 5,5 dollari / päevas 2011. aastal PPP- Purchase Power Parity-ostujõupariteet). (The World Bank 2018) Korrupsioon põhjustab suure osa Ukraina vaesusest - see on seotud majandusliku kahju tekkimisega riigile, kui maksudest ning reformidest kõrvale hoidutakse ning sellest tulenevalt laekub vähem tulu riigieelarvesse - enim on selle mõjutamisega seotud kõrgemad riigiametnikud, poliitikud ning ettevõtjad. Korrupsiooni tõttu koondub suur osa rikkuses ühe väikse hulga inimeste kätte, kes osa vara ka peidavad maksude maksmise vältimiseks, mis tähendab aga ülejäänud rahvastikule vaesemaks jäämist. Suurim korrupsioonijuhtum leidis aset president Janukovitši valitsusajal, kui ta varastas umbes 100 miljoni väärtuses riigi vara (sealhulgas laenu raha ja riigi kullareserve). (NATO 2015) See oli Ukraina lähiajaloo kõige ulatuslikum korrupsiooniskandaal ning põhjendas korrupsioonivastase missiooni alustamist.

Korrupsiooni vastu võitlemiseks on vaja riigi valmisolekut muuta seni eksisteerinud süsteeme ning luua kvaliteetseid, kasutajasõbralikke ja ligipääsetavaid süsteeme, mis on loomult kontrollitavad ja läbipaistvad. Korrupsioonist tuleneva ebaõigluse vastu on võimalik võidelda, kuid seda peab eest vedama riik, sest riigil on korrupsiooni levimises ja takistamises kõige suurem roll. Kui korrupsioon algab kõrgemalt poliitilisest süsteemist, siis on seda võimalik ainult seal välja juurida. Korrupsioonivastane võitlus on keeruline ja aeganõudev, sest tihti ei ole need, kes on korrumpeerunud, valmis uusi süsteeme ja uuendusi vastu võtma. Ukraina alustas korrupsioonivastast võitlust alates 2014. aastast, kui toimus kohtumine Euroopa Liiduga Assotsiatsioonileppe sõlmimise teemal. (European Union External Action 2016) Alates Euroopa Liiduga ühinemisläbirääkimiste alustamisest tuli Ukrainal hakata kogu riigi toimimise süsteemi uuendama. Peamiselt seetõttu, et Ukrainas riigistruktuuridest ja ametiasutustest korrupsioon välja juurida ja muuta Euroopa Liidu standarditele vastuvõetavaks.

Korruptsioonivastane võitlus peab olema põhjalik, et riik puhastada, sest seeläbi on võimalik parandada riigi toimimist, nii valitsemise kvaliteedi kui ka ühiskonna poliitilise stabiilsuse kohalt. Kõige paremini tunnetavad muutust riigikodanikud, sest nende jaoks muudab see teenused ligipääsetavaks ning loob uusi ja lihtsamaid võimalusi igapäeva toiminguid läbi viia.

Korruptsiooni vastu võitlemiseks, peab riik andma seadusliku aluse vastavate organisatsioonide loomisele ja sõltumatusse, et võitlus oleks edukas ning sellesse ei saaks väljastpoolt sekkuda. Organisatsioonide toimimise eelduseks on sõltumatute ametnike valik, mis peab läbi viidama läbipaistvalt ja kontrollitavalt. Organisatsioonide roll on edasi kontrollida, uurida, ennetada ning karistada korruptsioonikuritegude toimepanijaid sõltumata nende mõjujõust ja mitte võimaldada riigil sekkuda või korrumppeerida organisatsiooni töötajaid, ning eesmärk on olla järjepidev oma missioonis.

Ukraina on võitluses korruptsiooni vastu saavutanud suure osa võidust. Viimase kolme aastaga on loodud riigi struktuuridest eraldiseisvad korruptsioonivastased organisatsioonid, mis tegelevad uurimise (NABU- National Anti-Corruption Bureau), süüdistuste esitamise (SAPO-Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office) ja ennetamisega (NACP-National Anti-Corruption Prevention) Ukrainas. Siiski on veel püstitamata Spetsiaalne Korruptsioonivastane Kohus, mis tegeleks sõltumatu kohtumõistmisega kõrgete ametnike poolt toime pandud korruptsioonikuritegude üle. Kohtu loomise edasilükkamine on peamine takistus paljudele kuritegudele õiglase karistuse määramisel, tulenevalt Ukraina riikliku kohtusüsteemi mõjutatavusest presidendi ja kõrgete ametnike poolt.

2017. aastal alustas Ukraina oma kohtusüsteemi reformimist ning Ülemkohtusse (Supreme Court) valiti 115 uut kohtunikku. Kohtunike valimine oli eraldi Kohtunike kõrge kvalifikatsioonikomisjoni ülesanne (HQCJ-High Qualification Commission of Judges) ning selle tööd kontrollis Rahvusliku Terviklikkuse Nõukogu (PIC-The Public Integrity Council), mis oli moodustatud aktivistidest, et tuvastada ametieetikat ja usaldatavust. PIC juhtis tähelepanu üldisele kohtunike valimissüsteemile, et HQCJ on organ, kuhu kuuluvad kohtunikud, kes valivad kohtunikke ja kes peaksid kohtunike vaatepunktist olukorda vaatama, aga see asutus esindab süsteemi, mis vastavalt reformi loogikale oleks tulnud puhastada. PIC liikme sihtasutuse *de jure* direktor ja reanimatsioonipaketi ekspert Mihailo Žernakov selgitas, et „Ukraina poleks algatanudki konkurssi, kui ei oleks tahtnud süsteemimuutusi“. Kuni kohtusüsteem ei ole usaldusväärne, siis pole Ukrainast võimalik korruptsiooni vastu täielikult võidelda. Ligikaudu 30 uut kohtunikku on

PIC poolt ebaausaks nimetatud. (Euromaidan Press 2017; High Qualification Commission of Judges of Ukraine n.d.)

Korruptsioonivastane võitlus on Ukraina stabiilsuse loomisel suure tähtsusega, kuna mõjutab riigi valitsemise kvaliteeti (puhtust) ning see omakorda võimaldab Nõukogude võimuga kaasnenud vana süsteemi reformimist ja oma uue riigisüsteemi ja puhta sisepoliitika loomist. Korruptsioonivastane võitlus on Ukraina jaoks võimalus riiki arendada ning saavutada suurem majanduslik kasv, sest tihti on korruptsioon kõrgemate ametnike ja poliitikute vahel seotud suurte tehingutega või raha riigieelarvest kõrvaldamisega või mõne muu tehinguga omakasu eesmärgil. Korruptsioonist vabanemine mõjub soodustavalt majanduskasvule ja välisinvestorite huvidele. Korruptsiooni all kannatavad kõige rohkem tavakodanikud, keda mõjutab majanduslik kahju, mille tõttu tekib palgalõhe kõrge ja madalapalgaliste kodanike vahel. Peale selle mõjutab korruptsioon riigi arengut, sest saamata jääb tulu või kasutatakse riigivahendeid mitteotstarbeliselt, isikliku rikastumise eesmärgil.

Korruptsioonikuriteod on Ukrainas sage nähtus, mille uurimisega tegeleb spetsiaalne Riiklik Korruptsioonivastane Büroo. Büroo töö on olnud alates selle asutamisest edukas. 2017. aastal tagastati riigieelarvesse 177,4 miljonit ja aasta teises pooles 103,9 miljonit Ukraina grivnat. Kahe aasta jooksul alates tegevuse alustamisest on ennetatud 2 miljardi Ukraina grivna väärtuses varade vargusi, ning üle 674 miljoni on konfiskeerimisjärgus ja Ukraina riigi eelarvesse on tagastatud 253,3 miljoni grivna väärtuses vara. (National Anti-Corruption Bureau of Ukraine 2018) Selleks et edaspidine organisatsioonide töö oleks edukam, siis on vaja riigi poolset toetust, et organisatsioonide töösse ei sekkutaks ning tagataks nende sõltumatus.

1.3 Sõda Ida-Ukrainas

Lisaks korruptsioonile valmistab Ukrainas sisepoliitilisi probleeme kestev sõda, mis on kurnav nii riigi ressurssidele kui ka inimestele. Teiseks peamiseks probleemide tekitajaks on Ukraina julgeolekusse sekkumine Venemaa poolt. Sõda on Ukrainas kestnud 2014. aasta kevadest, kui toimus “Väärrikuse Revolutsioon”. Revolutsioon sai alguse 2013. aasta talvel ning lõppes 2014. aasta varakevadel (veebruari lõpus) sellega, et president Janukovitš lahkus ametist. Rahvas protesteeris rahvavastaste vägivallaaktide vastu, mis eriuksuse Berkuti poolt toime pandi ning korrumpeerunud riigi ja presidendi vastu, kelle jaoks inimõigused ei ole tähtsad. (Kurkov 2014)

Samal ajal levis rahulolematu riigi süsteemi toimimise osas edasi Ida-Ukraina piirkonnadesse, kus elavad valdavalt Ukraina venemeelsed kodanikud. Revolutsiooni toimumine tekitas Venemaa jaoks võimaluse õhutada viha venemeelsetes elanikes, mille tulemusel võeti Vene-separatistide poolt üle mitmeid administratiivhooneid Ida-Ukrainas. Pingete kasvades ühiskonnas sekkus Venemaa Ukraina siseasjadesse, väites, et kaasmaalaste õigus rikutakse. Ukrainasse sisenes mitmeid vene-päritolu isikuid, kes hakkasid sõjaliselt kontrollima piirkondi Ida-Ukrainas. (Lally & Englund 2014) Situatsiooni arenedes toimus Krimmis märtsi lõpus referendum, mille raames küsiti ukrainlastelt nende Venemaaga liitumise soovi kohta. Referendumi tulemuseks oli valdav enamus, 97% nõusolek, mille järgselt tegi Venemaa muudatusi konstitutsioonis, et Krimm oma valitsemise alla võtta. (CBS News 2014) Referendumi õigsuse üle on rahvusvaheliselt olnud diskussioone, kuid seda täielikult tõestada või ümber lükata on võimatu. Referendumi tulemuste saabudes sulges Venemaa Krimmis poolsaare ümbruses vaba laevaliikluse, kuigi sadamat jagati Ukraina laevastikuga, ning võttis Krimmis üle Ukraina sõjaväebaasid ning riigi administratiivhooned. Ukraina sõjaväelastele anti võimalus liituda Vene vägedega või lahkuda Krimmi territooriumilt.

Ukrainas on alates sõja puhkemisest neli aastat tagasi Venemaa kontrolli all Krimmi poolsaar ning Ida-Ukrainas Donetsk ja Luhanski piirkonnad. Krimm ja Ida-Ukraina on Venemaa jaoks geopoliitilise tähtsusega. Krimmi asukoht võimaldab kontrolli merel toimuva üle ja kontrolli ulatuslike maagaasi varude üle, mis on energiajulgeoleku osas oluline aspekt. Peale selle kontrollib Venemaa Ida-Ukrainas tähtsaid tööstuslinnu (Donetsk ja Luhansk), mis on Ukrainale majandusliku tähtsusega. Venemaa võimukasutus Ukraina suhtes on kõigi väljaütlemiste ja tegude puhul strateegiline. Seekord oli määravaks faktoriks õigeaegne reageerimine ning plaanide elluviimine Ukraina territooriumil mõjutades venemeelseid elanikke.

Sõda on iga riigi ja selle kodanike jaoks kurnav ning mõjutab riiki finantsiliselt. Sõda mõjutab Ukraina sisepoliitilist stabiilsust läbi majandusliku kahju loomise. Lisaks tekitab sõda rahvusvahelises kogukonnas usaldamatust riigi majandusliku stabiilsuse suhtes ning eemaldab investoreid ja potentsiaalseid koostööpartnereid. Peale selle peab Ukraina suurema osa panustama sõjaliste professionaalide väljaõppele ning kõigele, mis kaasneb riikliku julgeoleku tagamisega. Sõda muudab riigi toimimist ebastabiilsemaks, kuna sõja kulgu pole võimalik ette näha. Sisepoliitiline stabiilsus ja julgeolek on igale riigile tähtis ning loob kodanikele turvatunnet. Turvaline keskkond soodustab nii riigi arengut kui ka ühtsust. Riigi ühtsust ja sisemist stabiilsust on võimalik parandada nii sisemiste reformide rakendamise kui ka rahvusvahelise koostöö läbi.

Sõda mõjutab eelkõige Ida-Ukrainas resideeruvaid inimesi, kes on ülejäänud riigis toimuvast ära lõigatud, kuid ka neid, kes on pidanud oma kodust lahkuma ning on nüüd riigisiselt ümberasustatud isikuteks nimetatud ning vajavad toimetulekuks riigi abi. 2018. aastal toimus paneelfoorum teemal „Sõja tagajärjed Ida-Ukrainas“, kus arutati erinevate tagajärgede üle, mis sõjaga kaasnesid. Ühendkuningriigi heategevusorganisatsiooni British-Ukrainian Aid asutaja Olexander Hryb, kes pakub abi Ukraina konflikti ohvritele tõi välja, et "3,1 miljonit inimest vajavad humanitaarabi, neist 580 000 on lapsed." Peale selle lisas ta, et Suurbritannias on suurimaks väljakutseks kommunikatsioonistrateegia ning et inimesed teavad Ukraina tegelikust olukorrast vähem kui nt Süüria omast. Prantsusmaalt CAPE-Sogdiane (Välispoliitika analüüsi keskus) liige Christine Dugoin-Clement, esitas aruandeid, milles osutati erinevatele hügieeniprobleemidele ning võimalikele epideemiatele. Veronique Barbelet Briti Overseas arengu Instituudist tõi välja, et „2,3 miljonit inimest okupeeritud aladel ei saa abi, kuna selle territooriumi isoleerivad iseseisvad ametivõimud. Peame seda probleemi tegema inkognito režiimis ning see muudab juurdepääsu humanitaarabile väga piiratuks". Dimitri Teperik, Rahvusvahelise Kaitse- ja Julgeoleku Keskuse (ICDS) tegevdirektor Eestis "Ukraina ühiskonna tohutu väljakutse on avalike institutsioonide usalduse puudumine," ning et "Ukraina ei saa ilma selleta rakendada tõhusaid sotsiaalpoliitika programme". Paneelis jõuti järeldusele, et korraldada paremini humanitaarabi sõjaohvritele, peavad järgmised organisatsioonid omavahel koostööd tegema "valitsus, välisabi organisatsioonid ja meedias parem teavitamiskampaania.“ (Economic Forum 2017)

Ligikaudu 4,4 miljonit Ukrainlast vajavad humanitaarabi. Ligikaudu 1,6 miljonit ukrainlast on ümber asustatud kogu riigis ning paljud pered ei saa oma kodukohta sõjategevuse või elatise puudumise tõttu tagasi minna. Kahjustatud on tuhandeid kodusid, sajad haiglad, koolid ning vee- ja elektrirajatised ning keskkond on sõjategevusest saastatud. Igal kuul 457-kilomeetrise kontaktliini kaudu on igal miljonil ristmikul tuhandeid inimesi iga päev silmitsi viivitustega ja takistustega põhiteenuste, pensionide, sotsiaaltoetuste ja turgudele pääsemisega. 2018. aastaks on planeeritud 187 USA dollari suurune humanitaarabi plaan, mille alusel saavad abi ja kaitset 2,3 miljonit haavatavat ukrainlast. (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs 2018)

Sõda mõjutas ka Ukraina poliitilisi jõude tugevalt. 2014. aastal käis Ülemraadas tihe võimuvõitlus, tihti leidsid aset kähmlused ning aasta keskpaigas astus tagasi peaminister Arseniy Yatsenyuk, kuna koalitsioon lagunes. Yatsenyuk märkis oma lahkumiskõnes, et parlament ei võta vastu

vajalikke seadusi ja otsuseid, mis aitaksid riigi arengule kaasa, sealhulgas palkade maksmine ja sõltuvus Venemaa gaasist. (Lee 2014)

2. UKRAINA SISE- JA VÄLISPOLIITILISE STABIILSUSE TAGAMINE

2.1. Reformid

Reformide algatamine ja elluviimine on Ukraina jaoks tähtis aspekt riigi ühtsuse ja stabiilsuse arendamise kontekstis. Ukraina sisepoliitiline süsteem on püsinud muutumatuna alates Vene võimu lõppemisest kuni 2014. aastani, kui Ukraina alustas Euroopa Liidu poolt ettenähtud reformide töösse rakendamisega. Reforme alustati tulenevalt Euroopa Liidu ja Ukraina vahelises assotsiatsioonileppes kehtestatud tingimustest, mis seadis Ukrainale eesmärgiks kogu riigistruktuuri ning ametiasutuste uuendamise ning kogu riigisisese poliitilise valdkonna reformi. Suures pildis võib Ukraina reformitavad valdkonnad jagada kaheks: majanduspoliitika (fiskaalpoliitika, elektrooniline hankesüsteem, erastamine) ja rahvuslik julgeolek (okupeeritud territooriumid, kaitse, Peaprokuratuur, luureteenistused, Siseministerium ja detsentraliseerimine). Maailmapanga Ukraina riigidirektor märkis 2016. aasta majandusülevaates, et Ukraina on 3 aastaga rakendanud rohkem reforme kui 15 aasta jooksul, (World Bank 2017) mida peetakse suureks saavutuseks, kuid siiski on Ukraina paljud reformid veel puudulikud.

Reformide elluviimine ja algatamine on Ukrainas vajalik, et saavutada toimivat sisepoliitilist keskkonda. Ukraina president Petro Porošenko ütles 2017. aasta augustis, et “Ukraina on alustanud 144 reformi ning et riik peab saama demokraatlikuks, vabaks, ja peamine, edukaks riigiks”. Peamised valdkonnad, mida on reformide järgselt edukaks peetud, on gaasi sektori, pangandussüsteemi ja Ukraina Keskpanga (NBU - National Bank of Ukraine) transformeerumine, avalikud hanked, detsentraliseerimine, ärikeskkond ja politseiteenistus. Samas on mitmed valdkonnad, mille reforme ei ole rahva poolt edukaks peetud ja mille toimimist ei usalda: korrupsiooni eest vastutusele võtmine, juriidiline süsteem ja õiguskaitseorganid, maaturu reform, tsiviilteenistuse reform, erastamine ja riigiettevõtete reform, tervishoiu ja haridusreform. (VoxUkraine Editorial Board n.d.; de Waal & Jarábik 2018) Autori hinnangul on peamised valdkonnad, mis inimestes usaldust ei ärata, seotud kõige esmaste ja tähtsamate õigustega, mis on Ukraina korrumppeerunud süsteemide poolt inimeste jaoks ligipääsmatuks muudetud, seetõttu et

nendega on kodanikel kõige laialdasem kokkupuude. Oluline ei ole alustatud reformide arv, vaid see kui põhjalikult neid ellu viiakse.

Autori hinnangul on reformidel otsene mõju riigi arengule, sest need muudavad riigi üldist poliitilist toimimist ja läbipaistvust ning suures osas ka elanike usaldust. Peamisteks reformideks, mida Ukraina peab esmasena töösse rakendama on seotud pensioni, tervishoiu, maaturu, gaasitariifide, automaatse e-deklaratsioonide kontrollsüsteemi ning erastamise alaste muudatustega, sest need avaldavad olulist mõju inimeste igapäevastele toimingutele ning üldisele süsteemi läbipaistvusele.

2018. aasta eesmärgiks on ka Spetsiaalne Korruptsioonivastase Kohtu loomine, mis Ukraina riikliku kohtusüsteemi kõrval võimaldab õiglaste karistuste määramist kõrgete ametnike ja poliitikute poolt toime pandud kuritegudele. Juriidiline reform näeb ette ühese õiguslaseteabe- ja telekommunikatsioonisüsteemi loomist, mis võimaldab elektroonilise dokumendivahetuse kohtute vahel või siis kohtu ja osapoolte vahel ning salvestada kohtuprotsessi ning lihtsustab oluliselt kohtute ja osapoolte vahelist kommunikatsiooni. (Ukrinform 2018) Selline süsteem hõlbustab nii kohtunike kui ka korruptsioonivastaste organisatsioonide tööd, võimaldades kiiremini ja ühest allikast kontrollida vajalikke dokumente.

Reformide teemal võtsid sõna kolm eksperti ning rääkisid nende aeglasest rakendamisest. Volodymyr Dubrovskyi, majandusteadlase sõnul vaieldakse liiga palju selle üle kas paremad reformid on aeglased või kiired reformid, vaid toob välja, et „Ukrainal on alles arenev valitsus, kellel ei ole seda võimet määrata reformide kiirust. Lisab, et kogu rahvast ei saa kiiresti muuta, kuid on võimalik muuta eliiti, kui muuta „mängureegleid“ ning edukad reformid vajavad väärtushinnangute muutust, et inimestel peab olema millesse uskuda, siis on võimalik mõjutada valikuid, isegi kui nad pole veel riigi kiireks muutuseks valmis.“ Ajaloolase, Yaroslav Hrytsaki arvamus reformide edukusest, et „kuni riik valib aeglase või mitte üldse reformide elluviimise taktika, siis jääb maksumus kõrgeks ja riigis tuleb oligarhide võim. Peale selle, kui tegemist on avaliku elu inimesega või poliitilise liidriga, eriti vaeses riigis, siis pole õigust avalikkuse ees rahaga priisata. Samas tõi ta välja ka selle, et poliitilised liidrid või avaliku elu inimesed peaksid olema eeskujuks, sest neid võetakse kui eeskujusid, kuid Ukraina poliitikas peaaegu puuduvad need. Nad peavad elama nagu kuulutavad. Kui sellist inimest ei ole, siis paistab kõik küünilisuse peale ehitatud olevat, ja see on halb.“ Kolmas ekspert on presidentide nõunik ja majandusteadlane ning seisukoht reformide osas on, et „Ukraina ajaloos on olnud põhiline ellujäämisstrateegia, mis vastandub täielikult aktiivsele arengule ja see on ka põhjus, miks reformid ei toimu kiiresti. On

vaja tugevat tõuget, et oma väärtushinnanguid muuta.“ Ta lisas, et „võib tahta kõike kiiresti, kuid see on viga, kui meid sunnitakse kiiresti töötama. Need, kes seda soovitasid, ei mõista meie inimesi ja meie väärtusi.“ (Martyniv 2018) Ukraina on küll paljuski erinev teistest endistest Nõukogude liikmesriikidest arengu kiiruse poolest, kuid reformiprotsessi alustamiseks on oluline teha otsuseid, kuid siinkohal võib otsustavaks saada Ukraina riigisüsteemi suurus ning üksmeel. Reformid on olulised siseriikliku stabiilsuse saavutamise kohalt, sest annavad aluse muutuseks Ukraina korruptiivses keskkonnas ning võimalik, et mida tähtsamaid reforme läbi viiakse, seda puhtamaks riik valitsemistasandil muutub. Selleks, et reformiprotsess oleks kiirem ja efektiivsem, teeb Ukraina koostööd rahvusvaheliste organisatsioonidega.

Reformid on Ukrainas viimaste aastate jooksul võimaldanud luua spetsiaalsed korruptsioonivastased organisatsioonid, mille abil on takistatud mitmeid varavastaseid kuritegusid. Reformiprotsess on neil kolmel aastal olnud pigem aeglane, kuigi reforme on alustatud palju. Siiski pole oluline reformide arv, vaid nende elluviimise kvaliteet ja toimimine. Ukraina on põhjalikult reforminud pigem selliseid valdkondi, mis ei mõjuta otseselt riigiametnike või poliitikute heaolu. Selleks, et edaspidi sisepoliitilist olukorda parandada, tuleb pooleli jäänud reformid rakendada ning loobuda korruptiivsetest praktikatest riigi juhtimisel. Riigis kasutatavate süsteemide läbipaistvus ning kontrollitavus võimaldab rahva usaldust taastada.

2.2. Rahvusvaheline koostöö

Rahvusvahelised suhted on riikide jaoks määrava tähtsusega ja võimaldavad muutuvast maailmas riigil oma arengut, koostööd ja julgeolekut edendada. Ukraina jaoks on rahvusvahelisel abil ja toetusel suur tähtsus sisepoliitilise stabiilsuse saavutamisel. Ukraina vaade rahvusvahelise koostöö ja Euroopaga koostöö arendamise osas muutus sihikindlamaks peale 2014. aastat, kui toimus Venemaa-poolne sõjaline sekkumine Ukraina sisepoliitikasse ja Ukraina majandus vajab välisloetust. Ukraina on juurte poolest Venemaaga tihedalt seotud, kuid on lähiajaloo õppinud, et iga riik peab enda arengule ise sihte seadma ning mitte laskma oma siseasju mõjutada. Rahvusvaheline koostöö on Ukrainas hoogustunud peale sõja puhkemist Ida-Ukrainas. Peamiselt tehakse koostööd majanduses, julgeolekus ja finantsvaldkonnas. Koostöö Euroopa Liiduga on Ukraina peamiseks eesmärgiks saanud võrldemisi hiljuti, osaliselt tulenevalt Venemaa sõjalisest sekkumisest Ukrainas. 2014. aastal sattus Ukraina ühiskond ja majandus kiiresti sisemisse kriisi ning selles olukorras oli võimalik püsima jääda rahvusvahelise toetuse abil. Ukraina on alates sellest ajast saanud ulatuslikult toetust peamiselt Rahvusvaheliselt Valuutafondilt (IMF - International Monetary Fund), Maailmapangalt (World Bank), Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsioonilt (NATO - North Atlantic Treaty Organisation) julgeoleku osas ja Euroopa Liidult (EL; EU - European Union) majanduslikult ja finantsiliselt. Rahvusvaheliste suhete roll Ukraina siseriikliku stabiilsuse loomisel on suur, sest sisepoliitilise- ja majanduskriisi olukorras ei ole riigil oma ressursside ja finantsidega võimalik toime tulla. Selleks uurib autor kahe peamise organisatsiooni panust Ukraina sisepoliitilisse arengusse.

2.2.1. Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsioon ja selle roll Ukraina julgeolekus

Julgeoleku tagamine on igale riigile tähtsaim aspekt, et riigi iseseisvust säilitada, seetõttu on oluline rahvusvaheline toetus, kui riigile see vajalikuks osutub. Peamiseks rahvusvaheliseks julgeoleku koostöö pakkujaks on Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsioon (NATO – North Atlantic Treaty Organization), kellega Ukraina alustas koostööd 1991. aastal. ning liitus Põhja-Atlandi Koostöö Nõukoguga (North Atlantic Cooperation Council) ja Partnerlus rahu nimel programmiga (PfP - Partnership for Peace programme) 1994. aastal. 1997. aastal loodi NATO – Ukraina Komisjon (NUC - NATO-Ukraine Commission), Eriotstarbelise Partnerluse harta (Charter on a Distinctive Partnership) raames, et koostööd jätkata. Lisaks koostati harta juurde 2009. aastal deklaratsioon, mis volitas Komisjoni iga-aastase riikliku programmi kaudu toetama Ukraina

jõupingutusi edendada Euro-Atlandi standardeid rakendavate reformide elluviimist. 2013. aastal loodi Terviklikkuse Ehitamise Programm (BI -Building Integrity), mis andis Ukrainale mitmeid soovitusi, kuidas tugevdada terviklikkust, läbipaistvust, vastutust, ning parandada head valitsemistava ja korrupsioonivastast tegevust kaitse- ja sellega seotud turvasektoris. Need tegevused keskenduvad Ukraina relvajõudude koostalitlusvõime parandamisele ja operatsioonivõime tugevdamisele, kuid aitavad oluliselt kaasa ka käimasolevale kaitsereformile. Prioriteetideks on julgeoleku- ja kaitsesektori laiaulatusliku reformi toetamine, mis on Ukraina demokraatliku arengu seisukohast eluliselt tähtis. (North Atlantic Treaty Organization 2018)

NATO ja Ukraina koostöö kestab tänaseni ning on mõlema poole jaoks kasulik - Ukraina osaleb NATO juhitavates operatsioonides ja missioonides ning alates Ida-Ukraina konflikti algusest on NATO toetanud Ukrainat erinevates valdkondades: reformide elluviimine, jõustruktuuride moderniseerimine, väljaõpe, (kaasaarvatud e-õpe ja inglise keel), abi hea valitsemistava tugevdamiseks ja korrupsioonivastaseks võitluseks ning jõu- ja kaitseinstitutsioonide tsiviiltöötajate professionaalse arengu programmi rakendamine (PDP - Professional Development Programme). NUC peab 16. märtsil 2014. aastal Ukraina Autonoomses Krimmi Vabariigis toimunud referendumit illegaalseks ja ebaseaduslikuks ning kutsub Venemaad üles olukorda de- eskaleerima, sealhulgas lõpetama kõik Ukraina vastu suunatud sõjalised tegevused. Vastuseks Venemaa - Ukraina konfliktile on NATO suurendanud oma toetust kaitseuutlikkuse arendamisele ja suurendamisele Ukrainas. 2014. aastal kahekordistati programmi eelarvet, mille fookus on reformide ja transformatsiooni toetamisel ning ametialase arengusuutlikkuse ja asutuste vahelise koostöö ja teabe jagamise parandamine. NATO-Ukraina koostöö on peale 2014. aastat keskendunud strateegilisele konsultatsioonile NUC-s, et Ukraina saaks uute programmide elluviimiseks Sihtfondist (Trust Fund) toetust. Peale selle on tähelepanu all reformide jätkamine, julgeolekualane teaduslik koostöö, nõuandja kohalolu Ukrainas, olemasoleva kaitsehariduse tugevdamine diplomaatiliste vahendite ja dialoogi abil poolte vahel nagu ka 2004. aasta Minski Lepingute täitmine ja rakendamine 2015. aasta veebruaris. (North Atlantic Treaty Organization 2018) Ukraina - NATO koostöö muudab konfliktiga toimetulekut efektiivsemaks ning võimaldab sõdurite teadmiste ja oskuste arendamist. Sõja lõppemise peamiseks võimaluseks on Ukraina ja Venemaa läbirääkimised ning rahuleppe saavutamine. (North Atlantic Treaty Organization 2018) Ukraina ei ole veel NATO liige, kuid 2017. aastal lisati Ukraina kandidaatriikide nimekirja (EuromaidanPress 2018), kuid koostöö NATO ja Ukraina vahel on üheks tõhusamaks lähtepunktiks Ukraina kaitseoskuste arendamisel.

Sõja lõppemine Ukrainas on võimalik läbi oskusliku diplomaatia, kaotamata ise ühtki Ukrainale kuuluvat territooriumi, teine variant oleks läbi militaarmissiooni, kus võetakse võim separatistidelt üle, kuid selleks on vaja varustust ja põhjalikku väljaõpet ning ka siis ei pruugi olukord laheneda ja kaasneb hulk inimohvreid. Venemaa on alati olnud ambitsioonikas endiste Liiduvabariikide osas, kuid rikub ka Ukrainaga sõlmitud lepinguid. USA Ukraina läbirääkimiste eriesindaja, Kurt Volker tõi välja intervjuus Reutersile, et „relvastatud lahendus sõjale ei ole, sest Ukraina ei võidaks seda sõda.“ Lisaks ütles, et „parim lahendus on põhjalikud läbirääkimised ning järjepidev rahu ja Ukraina suveräänsuse nõudmine Venemaalt ning alade täielik tagastamine, sest vastasel juhul toimub sanktsioonide karmistamine ning tuleb meelde tuletada, et sõjalise konfliktiga kaasnevad suured kulutused.“ (Vershbow 2017) Sõda on hetkel küll pigem vastasseis, mitte aktiivlahing, seetõttu ei ole see lisanud suuremaid kulutusi, vaid situatsioon on päädinud paigalseisuga, kus ei ole ühtki võitjat. Sõda on muutnud küll nii palju, et Ukraina saab humanitaarabi ja finantsilist toetust erinevatelt Euroopa Liidu organisatsioonidelt, mis aitab Ukrainat majandusliku stabiilsuse aspektist. Lisaks on julgeolekuorganisatsioon ka reformiprotsessi ja Ukraina poliitilist arengut toetava ja suunava mõjuga.

2.2.2 Koostöö Euroopa Liiduga

Ukraina ja Euroopa Liidu koostöö sai alguse 2007. aastast, kui toimusid esmased läbirääkimised. 2014. aastal sõlmisid Euroopa Liit ja Ukraina assotsiatsioonileppe, mis jõustus 1. septembril 2017. aastal. Assotsiatsioonileppe alla kuulub ka põhjalik ja laiaulatuslik vabakaubanduslepe (DCFTA - Deep and Comprehensive Free Trade Area), mis on suunatud koostööle Ukraina ja Euroopa Liidu vahel. (European Council/Council of the European Union n.d.) Lepe võimaldab Ukrainal teha Euroopa Liiduga majanduslikku koostööd ning pakub raamistikku Ukraina majanduse ja kaubandussuhete moderniseerimiseks. Assotsiatsioonileppe eesmärk on edendada sügavamaid poliitilisi ja tugevamaid majanduslikke sidemed ning ühiste väärtuste austamist. Lisaks võimaldab assotsiatsioonileppes esitatud kriteeriumite täitmine viisavaba liikumise Schengeni ala liikmesriikides. Ukraina jaoks jõustus viisavaba liikumise võimalus 2017. aastal. Euroopa Liit teeb Ukrainaga koostööd poliitika, majanduse, kaubanduse ja finantsilistes punktides, kuid pakub ka humanitaarabi. (European Union 2017; Delegation of the European Union to Ukraine 2016)

Assotsiatsioonilepe on Ukraina jaoks ka tähtis dokument oma riigi reformimise ja korrupsioonist puhastamise kohalt. “Lepe on reformiplaan saavutamaks Euroopa liikmesriikide edukat ja poliitilist süsteemi Ukrainas,” ütles Ukraina asepeaminister Ivanna Klympush-Tsynadze. (Kosova

& Tamma 2017) Assotsiatsioonilepe on Ukraina jaoks motivatsioonivahend jätkata juba alustatud reformiprotsessi, et saada toetust. Lepe on riikliku stabiilsuse loomise poolest ja võimalus parandada riigisüsteemi kogu ulatuses ning luua ka paremad majanduslikud tingimused.

Euroopa Liit lõi Ukraina integreerimiseks ja arendamiseks 12,8 miljardi euro ulatuses toetuspaketi, millest on ajajooksul eraldanud reformiprotsessi ja üldise Ukraina sisepoliitilise arengu soodustamise jaoks summasid. Paketi eesmärk on toetada Ukraina siseriikliku stabiilsust ja majanduslikku kindlust. Euroopa Liidu roll sisepoliitilise stabiilsuse taastamisel on keskendunud just majanduskoostööle ning reformiprotsessile. Ühe osana koostööst annab Euroopa Liit Ukrainale humanitaarabi, et aidata kõige haavatavamaid inimesi, sealhulgas ümberasustatud, kellel endal puuduvad vahendid toimetulekuks. Abivajajaid on sõja tõttu ligikaudu 4 miljonit, kuid humanitaarabi võimaldatakse kõige suuremas hädas olevatele inimestele. (European Union External Action 2018)

Euroopa Liidu peamised koostöö valdkonnad Ukrainaga on humanitaarabi pakkumine ja majanduskoostöö, reformiprotsessi toetamine ja motiveerimine, mis on lähtepunktiks Ukraina sisepoliitilise stabiilsuse saavutamisel. Euroopa Liit on seadnud Ukrainale tingimused toetuste saamisele ning see motiveerib muudatuste elluviimist ning riigi reformimist.

Teises peatükis keskendus autor sise- ja välispoliitilise koostöö uurimisele. Millised on peamised organisatsioonid, kellega koostööd tehakse ning mis on nende roll Ukraina sisepoliitikas. Peatükis selgus, et peamised koostööorganisatsioonid on NATO ja EL. Euroopa Liit pakub Ukrainale suures osas majanduslikku ning poliitilist tuge riigi arendamisel. NATO ja EL ühine abistamisvaldkond on reformiprotsessi toetamine ning jälgimine Ukrainas. Reformidel on oluline roll Ukraina sisemise stabiilsuse loomisel. Reformide eesmärk on puhastada riik korruptiivsetest praktikatest ning tugevdada kodanike usaldust riigivõimu ja selle toimimisse. Kuna Ukrainas käib juba neljandat aastat sõda, siis on ka NATO roll oluline Ukraina sisepoliitikas. NATO peamine eesmärk on pakkuda tuge Ukraina kaitsejõududele nii väljaõppe kui ka kaitse näol, et tagada julgeolek riigis.

3. MAJANDUS

3.1 Ukraina majandus ja sisepoliitiline stabiilsus

Majandus on üks osa sisepoliitika valdkondadest ning on oluline saavutada siseriiklik poliitiline stabiilsus, et majanduslik stabiilsus riigis paraneks. Majanduslik edu sõltub suuresti riigi enda ressurssidest, kuid ka reeglitest, mille raames majandus toimima hakkab.

Ukraina majanduslik sektor on aastate jooksul läbinud suuri raskusi. 1990-ndate alguses toimus valuutainflatsioon, mis oli halb investeeringute, pikaajalise konkurentsivõime ja majanduskasvu suhtes, kuid pakkus teatavat hinnakonkurentsi. Ukraina majandus tõmbus iseseisvuse alguses kokku, 1991–1996 langes iga-aastaselt majanduskasv 9,7 ja 22,7 protsendi vahemikus. Ukraina kannatas hüperinflatsiooni all ja erakordselt suure tootmise vähenemise all. Sisemajanduse kogutoodang (SKT) kukkus peaaegu poole võrra 1990-1994. aastatel ning SKT langus kestis kümnendi lõpuni. Majanduskasv ei naasnud enne 2000. aastat. Ukraina oli 2000. aastal Venemaale võlgu 1,4 miljardit USA dollarit, mis on võimaldanud Venemaa firmadel omandada enamusaktsiaid mitmetes Ukraina tööstusharudes. (World Encyclopedia n.d.) Riigieelarve puudujääk oli erakordselt kõrge, 14,4 protsenti SKT-st. Kasutusele tuli vahetuskauba tegemine, asendusmaksed ja välisvaluutad. Ukrainas oli kasutusele võetud suveräänne valuuta, grivna, kuid seda kasutati vähe. Ukrainal puudusid poliitilise ebastabiilsuse tõttu funktsionaalsed haldusasutused ning see võimaldas firmadel tegutseda varimajanduses, ilma maksukohustuseta. Kuna maksubaas oli kitsas, siis maksustati olemasolevaid ettevõtteid ulatuslikult rohkem. Antud majanduslik olukord ei olnud hea konkurentsile, investeeringutele ega uute tööstusharude kasvule. 1990 – 2000 aastatel Ukraina majanduslik kasv langes suurel määral. Riik vabanes võõrvõimu alt, valides demokraatliku valitsemise, mille kõrval ka turumajanduse põhimõtte. Keskkond, mille raames tegutsema pidi hakkama, oli uudne ning toimus ulatuslik muutus ka hinnapoliitikas, et Ukraina kaubandus vastaks nõuetele. Varimajanduse suurust on raske hinnata, kuid kahtlemata tähendab see riigile suurt majanduslikku kahju. (Sutela 2012)

2001.-2008. aasta vahel Ukraina majandus kasvas, kuna oligarhide ettevõtete tegevus oli tulus ning metallide ja kemikaalide hinnad tõusid kiire rahvusvahelise majanduskasvu tõttu. Venemaalt imporditud gaasi hind jäi madalaks, kuid kaubandustingimused paranesid 50 protsendi võrra. Metallraha ringluseselaskmine aitas majanduskasvu suunata, kuna krediidi suhe SKT-sse kasvas väga kiiresti - 7 protsendilt peaaegu 80 protsendile, vaid mõne aastaga. Pärast 2005. aastat suurenes kapitali sissevool ja laenukasvu kiirendas välislaenamine. Turgude osas oli Euroopa Liit juba 2000. aastal suurim, ostes peaaegu kolmandiku Ukraina ekspordist. Sellele järgnesid Venemaa ja Aasia, kusjuures nende osakaal oli natuke alla neljandiku. 2009. aastal läks Aasia EL-ist mööda, kuid koos moodustasid nad endiselt 55 protsenti ekspordist. Kiirelt kasvavad Aasia riigid on nüüd Ukraina metallurgiatööstustoodangu põhitarbijad ning Venemaa nafta ja gaasi eksport kannatab Euroopas väikese kasvu tõttu rohkem kui Ukraina eksport. (Sutela 2012)

Tänu Musta mere sadamatele, ida-lääne teedele ja raudteedele ning nafta- ja gaasijuhtmetele on Ukraina ka põhiline transiitriik. 2006. aasta lõpus võeti vastu tegevuskava, mille alusel tuli tõsta kodumaist gaasihinda ja sellest tulenevalt ka elektrihinda. Siiani olid tööstustele kehtinud madalad elektrihinnad. Hinnapoliitika muutmine oleks kasulik Ukraina riigieelarvele, kuid Janukoviitši valitsus keeldus majapidamiste gaasihindade tõstmisest, nagu on nõudnud Rahvusvaheline Valuutafond (IMF - International Monetary Fund) jätkuva rahalise toetuse peamise tingimusena. (Sutela 2012) Ukraina jaoks on oluline sõltumatus Venemaa imporditud gaasist. Gaasitrassid ja nende kasutamine ja hind on Venemaa jaoks lihtne moodus Ukraina poliitikat mõjutada ning hinnaga manipuleerida.

2008. aastal mõjutas Ukraina sisepoliitilist stabiilsust ülemaailmne majanduskriis. IMF väljastas Ukrainale 16,4 miljardi dollari suuruse laenu. Ceyla Pazarbasioglu, IMFi missiooni juht Ukrainale ütles 2009. aastal reporteritele, et „IMF usub, et Ukraina peaks olema endisel 5-6 protsendisel kasvureitingul 2011. aastaks, mil inflatsioon langeb ühekohalisele arvule, eeldades, et majanduskasv algab 2009 teises pooles.“ (Andersen 2008). Ukraina pidi Ukraina tegema muudatusi pensionisüsteemis ja lahendama vaidlusküsimuse kodumajapidamiste ja kommunaalteenuste gaasihinna osas. Kõige suuremad ebatõhususe allikad on aga oligarhide omanduses olevad tööstusharud, kuna nad on tohutult alahinnatud energia suurimad kasutajad, mistõttu teenivad suurt kasumit, kuid nad ei ole toimunud reaalses turukeskkonnas- tööstusharude gaasihindade tõstmisel on eraldatud toetusi eelarve ja finantssüsteemi kaudu. (Sutela, 2012)

2014. aastal, kui Ukrainas puhkes sõda, siis kaasnes sellega riigi majanduslikult ebastabiilne olukord. Sõda põhjustas välisinvestorite tagasitõmbumise ning sellega kaotas Ukraina osa toetusest. (Zanuda 2014) 2013. aasta lõpus tabas Ukraina grivnat inflatsioon, mis kasvas kuni 2015. aasta alguskuudeni. (Trading Economics 2018) Aisen ja Veiga (2011) on välja toonud, et poliitilisel ebastabiilsusel on negatiivne mõju majandustulemustele ning et see põhjustab ka kõrget inflatsiooni. Ukraina inflatsioonimäär on aastas jäänud 12-16,5 protsendi vahele (Lisa 2). Selline inflatsioonimäär on üsna suur ning inimesele igapäevatooteid ostes tuntav. Ukraina üldine majanduskasv oli 2016. aastal 2,3 protsenti, sest viimases kvartalis oli kasv 4,8 protsenti, tulenevalt rikkalikust põllumajandussaagist, mis parandas aasta lõikes Ukraina üleüldist majanduslikku olukorda. Ukraina majandus kasvas 2017. aastal mõõdukalt, 2,5 protsenti, mis oli peamiselt tootmise, teenuste ja ehituse tugeva kasvu tõttu, sest põllumajanduse ja mäetööstuse nõrkused ja reformide edasilükkamine tõid kaasa investorite tagasihoidliku toetuse. Seejuures on Ukraina suutnud suuresti vähendada eelarve defitsiiti, kolmele protsendile võrreldes 2014. aasta kümne protsendiga. (The World Bank 2018; The World Bank 2018; Aslund 2018)

Kaubandussidemed on Ukrainal aastate jooksul muutunud. Venemaa oli Ukraina jaoks kuni 2014. aastani tähtis kaubanduspartner, isegi peale 1991. aasta iseseisvust, kui riigid enam ametlikult seotud ei olnud. Ukraina saatis Venemaale tooraineid ning sai Venemaalt vastu valmistoodangu. Venemaa roll Ukraina majanduses oli oluline kuna arendas tööstustootmist ning ehitas kaubaühenduseks raudteeliini, samas on Ukrainas alaliselt mitmeid Venemaa ettevõtteid, mis investeerivad Ukrainasse ning suur osa pangandussektori kapitalist on Venemaa oma. (Kozak 2017) Peale sõja algust jahenesid Ukraina ja Venemaa kaubandussuhted ning vastastikku kehtestati embargod. Ukraina suund muutus ning suurem kaubanduslik koostöö Euroopa Liiduga parandas ka Ukraina majanduslikku olukorda. Lisaks sellele on Euroopa Liit oluline Ukraina nii rahaliste, toetuste kui ka humanitaarabi pakkumisel.

Ukraina ja Euroopa Liidu kaubandus sai alguse 2016. aastal ja moodustab üle 40% Ukraina kaubavahetusest. Peamine, mida Ukraina impordib on masinad ja transpordivahendid, kemikaalid ja tööstuskaubad, vastu eksporditakse toormaterjale (raud, teras, kaevandamisproduktid, põllumajandustoodang), kemikaalseid tooteid ja masinaid. Ukraina ja Euroopa Liidu kaubavahetus kasvas aastaga 27,1%. Peale Euroopa Liitu on Ukraina peamiseks kaubanduspartneriteks veel Venemaa (14,5%) ja Hiina (11,3%). (European Commission 2018; European Commission 2018) Ukraina poliitiline ebastabiilsus on Ukraina majanduses tähtsa rolliga. Iseseisvuse algusest kuni 2000. ndate alguseni oli Ukraina majandus languses, sest sisepoliitika ei olnud stabiilne. Olukord

paranes mõnevõrra, kuni 2008. aasta ülemaailmse majanduskriisini, mistõttu vajab Ukraina finantsilist toetust majandusliku stabiilsuse säilitamiseks. Peale selle halvenes olukord 2014. aastal sõja alguse tõttu järsult, sest paljud investorid eemaldasid oma toetuse Ukrainast ning riiki tabas inflatsiooni tõus, mille tõttu raha väärtus langes ning riik vajab majanduslikku tuge. Sellest ajast on Ukraina majandus olnud tagasihoidlikus tõusus ning see mõjub ka poliitilise stabiilsuse kasvule toetavalt. Ukrainal on võimalik rahvusvahelise koostöö raames arendada nii majanduslikku stabiilsust kui ka sisepoliitilist.

3.2 Ukraina sisepoliitilise ebastabiilsuse mõju poliitikale

Sisepoliitiline stabiilsus riigis on oluline, sest sellest sõltub ka riigi toimimine üliselt. Sisepoliitika alla kuuluvad erinevad valdkonnad, mille toimimine mõjutab ka siseriiklikku stabiilsust. Ukraina sisepoliitiline ebastabiilsus, mis sai alguse juba iseseisvusest on mõjutanud ka tänast sisepoliitikat, mistõttu on Ukrainas palju korruptiivseid poliitikuid ja ametnikke.

Mõjud tänasele sisepoliitikale on seotud korruptsiooniga ning võimu mõjutamisega, mistõttu on võimalik kujundada poliitikat vastavalt sellele, kuidas kasu saajale parem on. Praegu valitseb Ukrainas president Petro Porošenko, kes sai võimu revolutsiooni-järgsel aastal. Porošenko alustas reformiprotsessi ning sõlmis viisaleppe Euroopa Liiduga. Demokraatlikumad otsused ja valitsemisviis võimaldavad Ukrainal sisepoliitilist stabiilsust parandada. Suur roll on selles reformidel ning nende ellu viimisel, sest reformid muudavad riigi toimimist oluliselt. Kõige tähtsamad reformid on seotud erinevate valdkondade bürokraatia vähendamisega ning läbipaistvusega. Läbipaistvad e-süsteemid võimaldavad lihtsamini kontrollida ja hallata dokumente ning see kaotab vahelt ära ka suures osas inimfaktorit. Inimfaktor on korrumpeeritav, kuid kui suur osa toiminguid tehakse läbi e-süsteemide, siis langeb ära osa pettuste sõlmimise võimalusi.

Tulenevalt pikka aega püsivast korruptsioonikeskkonnast on rahva usaldus võimu vastu väike, kuid sisepoliitilise stabiilsuse arendamise alustamiseks ja rahva usalduse suurendamiseks tuleb tagada korruptsioonivastaste organisatsioonide sõltumatus ning läbipaistvus ja jätkata olulisi reforme. Selleks, et Ukraina sisepoliitilist stabiilsust suurendada tuleb taastada rahva usaldus poliitilise võimu vastu, see tähendab ka antud lubaduste täitmist ning rahva elatustaseme parandamist, peamiselt just vaesuses ja vaesuspiiril elavate inimeste aitamisel.

Selleks, et vähendada rahvuste vahelisi pingeid on esmalt vaja lõpetada sõda kahe riigi vahel ning seda diplomaatiliste läbirääkimiste teel, sest sõjaline tegevus muudab Ukraina ja Venemaa vahelisi suhteid pingelisemaks ning kannatajateks on peamiselt Ukraina kodanikud, kes sõjategevusega kokku puutuvad. Diplomaatilistes läbirääkimistes peab Ukraina rõhuma riiklikule terviklikkusele ning mitte loobuma oma territooriumist. Rahumeelne kokkulepe on kõige efektiivsem viis soovitud eesmärkide saavutamiseks. Poliitikat mõjutab kõige enam pinge sõjalise olukorra lahendamiseks ning ümberasustatavate inimeste aitamine, millest tuleneb ka rahaline koormus riigile.

Ukraina majandusliku stabiilsuse taastamiseks tuleb teha vajalikke otsuseid, et vähendada riigis varimajanduse toimimise võimalust ning sellega kaasnevat riigitulu mitte laekumist. Lisaks peab Ukraina vähendama korrupsiooni, sest sellega liiguvad suured summad ilma deklareerimata, mis omakorda tähendab peidetud tulusid ja tulude vähenemist. Peale selle on oluline kasutada erinevaid e-süsteeme, mis aitavad vähendada inimeste töökoormust ning lihtsustavad hilisemat kontrolli, kui avastatakse korrupsioonijuhtumeid. Sisepoliitilist stabiilsust on võimalik parandada, kui võtta arvesse eelnevalt välja toodud punkte.

KOKKUVÕTE

Selle bakalaureusetöö eesmärgiks on analüüsida Ukraina siseriikliku olukorda ning ebastabiilsuse kujunemise põhjuseid ning nende mõju tänase ebastabiilse sisepoliitilise olukorra kujunemisele (sõja ja korrupsiooni) ning mõju majandusele ja poliitikale. Eesmärgiks oli analüüsida, millist rolli omab olukorra parandamises rahvusvaheline koostöö.

Bakalaureusetöö on koostatud tuginedes empiirilise uurimusele kvalitatiivse uurimismeetodi põhjal. Autor kasutas tekstianalüüsi allikate uurimiseks, toetudes töö koostamisel eriala allikatele ning väljaannetele nagu raamatud, teaduslikud artiklid, väljaanded ning dokumendid.

Töös esitas autor neli küsimust, mis aitasid täita uurimistöös seatud eesmärki. Allpool on toodud vastused nendele küsimustele.

Millised on Ukraina siseriikliku ebastabiilsuse ajaloolised ja poliitilised põhjused?

Ukraina siseriikliku ebastabiilsuse põhjused on nii ajaloolised kui ka poliitilised. Ukraina oli enne Nõukogude aega mitme võimu alla jaotatud ning polnud ühtne. Sellest tulenevalt kujunesid riigi ida ja lääneosa väärtushinnangute poolest erinevalt. Peale riigi ühtseks tervikuks liitmist Venemaa poolt Nõukogude ajal muutus ka rahvaste koosseis, sest Ukrainasse ümberasustati suur hulk vene rahvusest inimesi. Ukraina ida ja lääne piirkonnad on seotud Venemaaga ja selle mõjutustega, millest tuleneb ka tänase sisepoliitika ebastabiilsus, selleks on sõda. Venemaa tekitas pingelisel hetkel mõjutamise teel elanike hulgas vaenu. Sõja tõttu on Ukrainas ligi 4,4 miljonit inimest, kes vajavad humanitaarabi, millest suure osa võimaldab rahvusvaheline koostöö. Teine peamine probleem, mis riigi stabiilsust mõjutab, on korrupsioon. Korrupsioon on Ukraina poliitikas sees alates iseseisvuse saavutamisest ja on tulnud kaasa Nõukogude Liidu valitsemissüsteemide ja – praktikatega. Korrupsioon muudab Ukraina sisepoliitikat ebastabiilsemaks ning ei võimalda riigil areneda demokraatlikuks tugevaks riigiks. Peamine viis riigi sisepoliitilist arengut edendada on läbi reformide, kuid põhiliselt juba ellu viies neid reforme, mis puhastavad riigi majandust ja poliitikat, sest nende läbi on võimalik lõpetada korrupsiivset käitumist riigis. Selleks on oluline ka korrupsiooniga võitlevate institutsioonide sõltumatus riigi võimust. Oluline on võtta kasutusele riigis (digitaalseid) süsteeme, mis lihtsustaksid dokumentide haldust ja muudaksid seeläbi toiminguid läbipaistvamaks ja lihtsamini kontrollitavaks.

Kuidas mõjutab sõda sisepoliitilist olukorda Ukrainas?

Sõda on riigi sisepoliitikale negatiivse mõjuga. Sõda loob riigis ühiskondlikku ja sotsiaalset ebakindlust, mis väljendub rahva rahulolematuses, sest sõjast tulenevate abivajajate hulk on suur ning kõigile ei suudeta abi pakkuda. Ukraina on sõja tõttu saanud rohkem rahvusvahelist abi, nii humanitaar- kui ka finantsilist abi. Ukrainal aitas finantsabi sõja alguse aastate majandusliku langusega paremini toime tulla, sest riik oli korrupsiooni tõttu eelarves miinuses ning mitmed investorid eemaldasid sõja tõttu. Sõda on Ukraina sisepoliitikat mõjutanud peamiselt finantsiliste kulutuste suurenemisega, mis on suunatud riigisiselt ümberpaigutatud inimestele abi pakkumiseks ning sõjaliste tegevuste toetamiseks. Sõja mõju Ukraina poliitilistele jõududele oli tuntav. 2014. aasta kevadel valiti riigile uus president, Petro Porošenko, kes lubas võidelda korrupsiooni vastu ning Euroopa suuna arendamist. 2014. aastal toimus ka peaministri vahetus, sest koalitsioon ei toiminud. Ülemraadas toimus mitmeid kähmlusi.

Milline on rahvusvaheliste organisatsioonide roll Ukraina sisepoliitilise stabiilsuse arendamisel?

Rahvusvaheline koostöö on olulise tähtsusega Ukraina majanduslikule arengule. Rahvusvahelised organisatsioonid jälgivad Ukraina reformiprotsesside kulgu ning Euroopa Liit omalt poolt pakub Ukrainale finantsilist ja humanitaarabi. Sõja küsimustes on Ukrainal tihedam koostöö NATOga ja toetust relvastust saates on osutanud ka USA. NATO on konflikti lahendamisel ja ka läbirääkimistes toetaja ja nõuandja rollis. Sisepoliitilist stabiilsuse kasvu saab saavutada läbi Ukraina reformide motiveerimise ning rahalise toetusega.

Kuidas mõjutab Ukraina sisepoliitiline ebastabiilsus majandust ja poliitikat?

Sisepoliitiline ebastabiilsus mõjutab riigi majanduslikku ja poliitilist edu negatiivselt. Ukraina sisepoliitiline ebastabiilsus, sealjuures korrupsioon tekitab ebaausat konkurentsi majanduses, kui osadele ettevõtetele luuakse soodsamaid võimalusi. Lisaks kõrgete maksude kehtestamine põhjustab varimajandust, kus ettevõtted väldivad makse ning tegutsevad ametlikke tulusid näitamata. Poliitikat mõjutab kõige enam pinge sõjalise olukorra lahendamiseks ning ümberasustatavate inimeste aitamine, millest tuleneb ka rahaline koormus riigile.

SUMMARY

UKRAINE'S DOMESTIC INSTABILITY AND ITS CAUSES

Marin Laan

The purpose of this paper is to analyze different aspects that have had an impact on unstabilizing Ukraine. Today's Ukraina has domestic instability and it affects also different domestic areas as politics and economy.

Furthermore author tries to answers following questions:

- What are the historical and political causes of Ukraine's domestic political instability?
- How does the war affect internal political situation in Ukraine?
- What is the role of international cooperation in developing political?
- How does Ukraine's internal political instability affect the economy and politics?

To implement the aim, the research method was analyzing academic sources and scientific articles and data collected from organisations websites. Author based analysis on qualitative research method, using content analysis.

In the first part author reviews aspects of the history of Ukraine and how they influenced Ukraine's domestic policy to become unstable. Also analyses the influences of high level corruption and war going on in Eastern-Ukraine to domestic policy.

In the second part author reviews two important aspects to understand what has been done to reach stable domestic policy and political system and its success. Also finds out how extensive is the

role of international actors (relations with EU and NATO and so on) in stabilising Ukraine's domestic policy.

In the third part author reviews Ukraine's economic situation throughout the independence period as part of the domestic policy because economy shows how country is doing overall.

Also author gives suggestions of aspects that Ukraine should consider implementing to grow further as an independent, internally strong and stable country.

First part of the research Ukraine's most significant influences to internal policy are related to historical and geographical separation of west and east of Ukraine and it affects today's politics. Many Soviet Russia's inhabitants were settled into Ukraine during resettlement period. They are mainly easily manipulated by Russia. In the end of Soviet Russia there was widespread corruption in the political systems. Since independence Ukraine has had many corrupt governments and presidents backed by Russia. Corruption is the result of outdated ruling systems taken over from Russia's management. Current day Ukraine is very much affected by Russia's impacts mainly occurring in Crimea peninsula and Eastern-Ukraine.

The author concluded that Russia's and Ukraine's historic relationship has been one of the determining factors of instability in Ukraine's internal policy. It's plausible that stability can be reached through international help but the country itself has the most influence on improving the country, i.e. not delaying the reforms that is the most effective way to fight corruption. In addition to fight against corruption the decision making and leading of the country have to be transparent and in the best interests of the citizens. There's also arisen a question about the success of reforms because great amount of the reforms are either incomplete or delayed. However success can be seen in the fight against corruption, mostly in areas such as investigation, prevention and prosecution. In order to be more successful in those areas and for citizens to gain confidence in the leadership of the country, a court that would specialize in corruption crimes has to be formed.

Since the Annexation of Crimea by the Russian Federation and war that have caused recession in Ukraine the government has tried to improve the well-being of the country by cooperation with NATO and the European Union and many other organisations. Those organisations have given

Ukraine vast financial help and also help to improve their country's security. However Ukraine has to be consistent by going through with the reforms in order to gain the confidence of the citizens and can't make concessions to Russia. Only way to make peace with Russia is through extensive negotiations.

One of the indicator of the stability of domestic policy is a country's economy and all of the consequences of omissions show in a country's economy. E.g. the economy of Ukraine has been unsteady for past four years but to strengthen it Ukraine has to keep working closely with the international organisations and complete the reforms that can improve economical environment and can appeal to potential cooperation partners. Ukraine has to keep reforming to keep developing strong economy and politics.

Author concludes that it is important that Ukraine keeps reforming its domestic policy areas to strengthen its stability and also fight against corruption to make its management more verifiable and transparent.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

- AFP. (2017). *Ukrainian President Signs Controversial Language Bill Into Law*. Radio Free Europe/Radio Liberty. Kättesaadav: <https://www.rferl.org/a/ukrainian-poroshenko-signs-controversial-language-bill-into-law/28757195.html> , 13.03.2018
- Aisen, A., & Veiga, F. J. (2011). *How Does Political Instability Affect Economic Growth?* IMF. Kättesaadav: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2011/wp1112.pdf>, 5. märts 2018.
- Amundsen, I. (WP 1999: 7). *Political Corruption: An Introduction to the Issues* (Kd. WP 1999: 7). Chr. Michelsen Institute Development Studies and Human Rights. Kättesaadav: <https://www.cmi.no/publications/file/1040-political-corruption.pdf>, 2. märts 2018.
- Andersen, C. (2008). *IMF Survey: Helping Ukraine Avoid a Hard Landing*. International Monetary Fund. Kättesaadav: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/28/04/53/socar111008a>, 27. märts 2018.
- Aslund, A. (2018). *Anders Aslund: Why Ukraine's economy will not take off in 2018*. Kyiv Post. Kättesaadav: <https://www.kyivpost.com/article/opinion/op-ed/ukraines-economy-will-not-take-off-2018.html>, 4. märts 2018.
- Averchuk, R. (8. juuli 2016. a.). *Presidential Power in Ukraine: A Comparative Analysis*. VoxUkraine. Kättesaadav: <https://voxukraine.org/en/presidential-power-in-ukraine-comparative-perspective-en/>, 12. aprill 2018.
- Canadian Institute of Ukrainian Studies. (n.d.). *History of Ukraine...*, allikas Internet Encyclopedia of Ukraine: Kättesaadav: <http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CH%5CI%5CHistoryofUkraine.htm>, 3. märts 2018.
- CBS News. (2014). *Official results: 97 percent of Crimea voters back joining Russia*. CBS News. Kättesaadav: <https://www.cbsnews.com/news/official-results-97-of-crimea-voters-back-joining-russia/>, 12. aprill 2018.
- Central Intelligence Agency. (2018). *UKRAINE*. Allikas: Central Intelligence Agency. Kättesaadav: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/up.html>, 8. aprill 2018.

- D'Anieri, P. (2007). *Understanding Ukrainian Politics: Power, Politics, and Institutional Design*. Kättesaadav: https://books.google.ee/books?id=Wp7VKL4p7kQC&pg=PA35&lpg=PA35&dq=ukraine+presidential+parliamentary&source=bl&ots=TbtGxmrbGY&sig=eLymRG8sxB9bJc5L2ZU4uXLckLw&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwj7r_qxa_aAhUPDuwKHXJrBO0Q6AEIzgEwEg#v=onepage&q=ukraine%20presidential%20p, 12. märts 2018.
- D'Anieri, P. J. (2015). Political Science And Politics In Ukraine After The February Revolution. *Journal of Ukrainian Politics and Society*, 1-17. Kättesaadav: jups.krytyka.com/sites/.../pauldanieri-politicalscienceaftermaidan-jupsvol1issue1.pdf, 18. märts 2018.
- de Waal, T., & Jarábik, B. (2018). *Ukraine Reform Monitor*. Allikas: Carnegie Endowment For International Peace. Kättesaadav: <https://carnegieendowment.org/2018/03/27/ukraine-reform-monitor-march-2018-pub-75909>
- Delegation of the European Union to Ukraine. (2016). *Ukraine and the EU*. Delegation of the European Union to Ukraine. Kättesaadav: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine_en/1937/Ukraine%20and%20the%20EU, 12. veebruar 2018.
- Economic Forum. (2017). *Social Consequences of the War in Eastern Ukraine*. Economic Forum. Kättesaadav: <http://www.forum-ekonomiczne.pl/social-consequences-of-the-war-in-eastern-ukraine/?lang=en>, 08. märts 2018.
- Euromaidan Press. (2017). *Commission recommends tainted judges to Ukraine's new Supreme court, ignoring disapproval of society*. Allikas: Euromaidan Press: <http://euromaidanpress.com/2017/09/30/commission-recommends-tainted-judges-to-ukraines-new-supreme-court-ignoring-disapproval-of-society/>, 11. veebruar 2018.
- EuromaidanPress. (2018). *NATO officially gives Ukraine aspiring member status; membership action plan is next ambition*. Allikas: EuromaidanPress: <http://euromaidanpress.com/2018/03/10/nato-officially-gives-ukraine-aspiring-member-status-membership-action-plan-next-ambition/>, 12. märts 2018.
- European Commission. (2018). *Ukraina: Trade Picture*. European Commission. Kättesaadav: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/ukraine/>, 12. märts 2018.
- European Commission. (2018). *Ukraine, Trade with World*. European Commission Kättesaadav: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113459.pdf, 10. märts 2018.

- European Council/Council of the European Union. (n.d.). *EU relations with Ukraine*. European Council/ Council of the European Union. Kättesaadav: <http://www.consilium.europa.eu/en/policies/eastern-partnership/ukraine/>, 27. märts 2018.
- European Union. (2017). *EU-Ukraine Association Agreement fully enters into force*. European Union External Action. Kättesaadav: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/31557/eu-ukraine-association-agreement-fully-enters-force_en, 28. märts 2018.
- European Union External Action. (2016) *Ukraine and the EU*. European Union External Action. Kättesaadav: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine_en/1937/Ukraine%20and%20the%20EU, 29. märts 2018.
- European Union External Action. (2018). *EU-Ukraine relations, factsheet*. European Union External Action. Kättesaadav: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-Homepage/4081/eu-ukraine-relations-factsheet_en, 27. märts 2018.
- Globalsecurity.org. (2012) *1991-1994 - President Leonid M. Kravchuk*. Globalsecurity.org. Kättesaadav: <https://www.globalsecurity.org/military/world/ukraine/kravchuk.htm>, 24. märts 2018.
- High Qualification Commission of Judges of Ukraine. (n.d.). *Diplomatic Corps representatives are getting acquainted with the progress of judicial reform in Ukraine*. High Qualification Commission of Judges of Ukraine. Kättesaadav: <https://vkksu.gov.ua/en/news/diplomatic-corps-representatives-are-getting-acquainted-with-the-progress-of-judicial-reform-in-ukraine/>, 29. märts 2018.
- Kosova, O., & Tamma, P. (2017). *Ukraine reform plans: Away from Russia and towards European integration*. Euractiv: Kättesaadav: <https://www.euractiv.com/section/enlargement/interview/ukraine-reform-plans-away-from-russia-and-towards-european-integration/>, 26. märts 2018.
- Kozak, M. (2017). *Russia's presence in Ukraine economy may become even bigger*. Central European Financial Observer.eu. Kättesaadav: <https://financialobserver.eu/cse-and-cis/russias-presence-in-ukraine-economy-may-become-even-bigger/>, 27. märts 2018.
- Kurkov, A. (2014). *Ukraine's revolution: Making sense of a year of chaos*. BBC News. Kättesaadav: <http://www.bbc.com/news/world-europe-30131108>, 28. märts 2018.
- Lally, K., & Englund, W. (2014). *Putin says he reserves right to protect Russians in Ukraine*. Washington Post. Kättesaadav: <https://www.washingtonpost.com/world/putin-reserves->

[the-right-to-use-force-in-ukraine/2014/03/04/92d4ca70-a389-11e3-a5fa-55f0c77bf39c_story.html?utm_term=.233d7ebe760f](https://www.vox.com/2014/7/25/5934265/parliament-explainer), 3.aprill 2018.

- Lee, T. B. (25. 07 2014. a.). *Why Ukraine's government, which just collapsed, is such a mess*. Vox Media. Kättesaadav: <https://www.vox.com/2014/7/25/5934265/parliament-explainer>, 5.aprill 2018.
- Marsh, D. (2015. a.). *The Ukrainian Conflict in maps*. The Global State: Kättesaadav: <http://theglobalstate.com/geopolitics/the-ukrainian-conflict-explained-in-5-maps/>, 11.aprill 2018.
- Martyniv, M. (2018). *Reforms in Ukraine: success or a farce?* Allikas: EuromaidanPress.com: Kättesaadav: <http://euromaidanpress.com/2018/03/09/reform-marathon-how-far-has-ukraine-come-and-where-is-the-finish-line/>, 11.aprill 2018.
- Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. (2012). *Regions of Ukraine*. Allikas: Ministry of Foreign Affairs of Ukraine: Kättesaadav: <http://mfa.gov.ua/en/about-ukraine/info/regions>, 7. aprill 2018.
- Nalbandov, R. (2014). *DEMOCRATIZATION AND INSTABILITY IN*. Strategic Studies Institute. Kasutamise kuupäev: 08. 05 2018. a., allikas Kättesaadav: https://www.globalsecurity.org/military/library/report/2014/ssi_nalbandov_140626.pdf, 7. aprill 2018.
- National Anti-Corruption Bureau of Ukraine. (2018). *Positive effects of the NABU's reached 3 billion UAH*. Allikas: National Anti-Corruption Bureau of Ukraine: Kättesaadav: <https://nabu.gov.ua/en/novyny/positive-effects-nabus-reached-3-billion-uah>, 10.aprill 2018.
- NATO. (2015). *Ukraine's other war – on corruption (NATO Review)*. Allikas: Youtube: Kättesaadav: <https://www.youtube.com/watch?v=pReGybeBj00>
- North Atlantic Treaty Organization. (9. märts 2018. a.). *Relations with Ukraine*. Allikas: North Atlantic Treaty Organization: Kättesaadav: https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_37750.htm
- Pariona, A. (25. aprill 2017. a.). *Presidents Of Ukraine Since 1991*. World Atlas: Kättesaadav: <https://www.worldatlas.com/articles/presidents-of-ukraine-since-1991.html>, 13.aprill 2018

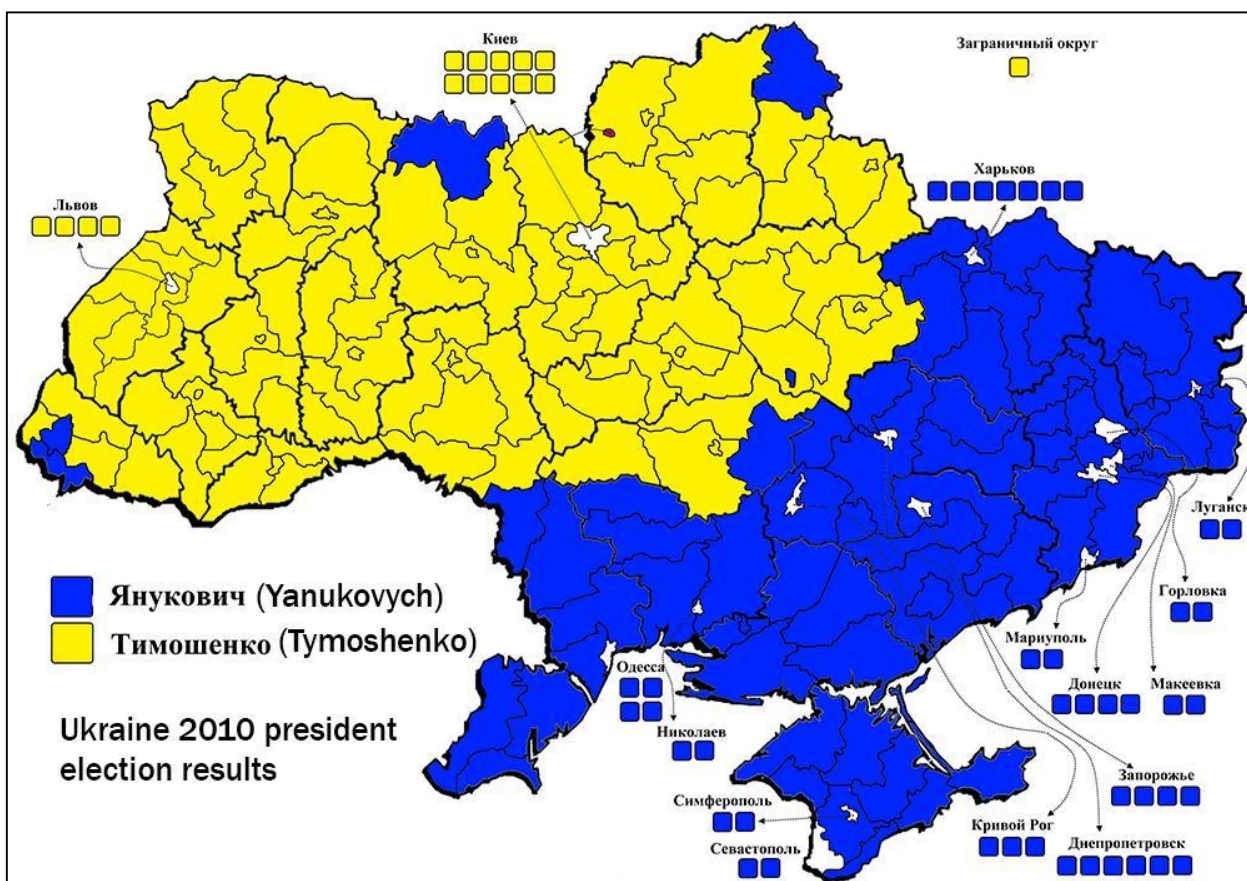
- Roudik, P. (8. oktoober 2010. a.). *Global Legal Monitor*. Kasutamise kuupäev: 8.04 2018. a., allikas Library of Congress: <http://www.loc.gov/law/foreign-news/article/ukraine-the-1996-constitution-is-reinstated/>
- Social Consequences of the War in Eastern Ukraine*. (kuupäev puudub). Allikas: Economic Forum: Kättesaadav: <http://www.forum-ekonomiczne.pl/social-consequences-of-the-war-in-eastern-ukraine/?lang=en>, 11.aprill 2018.
- Sutela, P. (2012). *The Underachiever: Ukraine's Economy Since 1991*. Carnegie Endowment For International Peace: Kättesaadav: <http://carnegieendowment.org/2012/03/09/underachiever-ukraine-s-economy-since-1991-pub-47451>, 4. aprill 2018.
- Zanuda, A. (2014.). *Ukraine's failing economy: Who is to blame?* BBC News. Kättesaadav: <http://www.bbc.com/news/world-europe-26127210>, 11.aprill 2018.
- The Verkhovna Rada of Ukraine. (n.d.). *Committees of the Verkhovna Rada of VIII convocation*. Allikas: The Verkhovna Rada of Ukraine: Kättesaadav: <http://gapp.rada.gov.ua/radatransl/Home/Committees/en>, 11.aprill 2018.
- The World Bank. (10. aprill 2018. a.). *Economic Growth of Ukraine Depends on Completing Pending Reforms Quickly*. Allikas: The World Bank: Kättesaadav: <http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2018/04/10/ukraine-economic-update-spring-2018>, 11.aprill 2018.
- The World Bank. (10. aprill 2018. a.). *Ukraine Economic Update*. Allikas: The World Bank: Kättesaadav: <http://pubdocs.worldbank.org/en/684631523347829626/Ukraine-Economic-Update-April-2018-Eng.pdf>, 11.aprill 2018.
- TRADING ECONOMICS. (jaanuar 2018. a.). *Ukraine Average Monthly Wages*. Allikas: TRADING ECONOMICS: Kättesaadav: <https://tradingeconomics.com/ukraine/wages>, 20.aprill 2018
- Trading Economics. (2018). *Ukraine Inflation Rate*. Allikas: Trading Economics: Kättesaadav: <https://tradingeconomics.com/ukraine/inflation-cpi>, 29. märts 2018.
- Trading Economics. (märts 2018. a.). *Ukraine Inflation Rate*. Allikas: Trading Economics: Kättesaadav: <https://tradingeconomics.com/ukraine/inflation-cpi>, 29. märts 2018.
- Trading Economics. (04 2018. a.). *Ukraine Military Expenditure 1993-2018*. Allikas: TRADING ECONOMICS: Kättesaadav: <https://tradingeconomics.com/ukraine/military-expenditure>, 04.aprill 2018.

- Transparency International. (2018). *Corruption Perceptions Index 2017*. Allikas: Transparency International: Kättesaadav: https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017
- Transparency International. (2018). *How do you define corruption?* Allikas: Transparency International: Kättesaadav: <https://www.transparency.org/what-is-corruption#define>, 29. märts 2018.
- Ukrainian Cultural Center of Syracuse. (n.d.). *A BRIEF HISTORY OF THE UKRAINE*. Ukrainian Cultural Center of Syracuse. Kättesaadav: <https://www.syrucc.org/history.html>, 28. märts 2018.
- Ukrinform. (2018). *Parliament approves judicial reform*. Ukrinform. Kättesaadav: <https://www.ukrinform.net/rubric-politics/2317253-parliament-approves-judicial-reform.html>, 25. märts 2018.
- United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. (2018). *Ukraine: Four years of conflict leave 4.4M people in dire need of humanitarian assistance*. United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs: Kättesaadav: <https://www.unocha.org/story/ukraine-four-years-conflict-leave-44m-people-dire-need-humanitarian-assistance>, 27 märts 2018.
- WageIndicator. (26. veebruar 2018. a.). *Minimum Wages in Ukraine*. WageIndicator: Kättesaadav: <https://wageindicator.org/main/salary/minimum-wage/ukraine>
- Vershbow, A. (30. 10 2017. a.). *How to End the War in Eastern Ukraine*. Atlantic Council: Kättesaadav: <http://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/how-to-end-the-war-in-eastern-ukraine>, 29. märts 2018.
- World Bank. (5. aprill 2017. a.). *Satu Kahkonen, World Bank Country Director on the Ukraine Economic Update*. World Bank: Kättesaadav: <http://www.worldbank.org/en/news/video/2017/04/12/satu-kahkonen-world-bank-country-director-on-the-ukraine-economic-update>, 27 märts 2018.
- World Encyclopedia. (n.d.). *Ukraine: Country Statistics*. Kasutamise kuupäev: a., allikas Encyclopedia.com: Kättesaadav: <https://www.encyclopedia.com/people/history/russian-soviet-and-cis-history-biographies/leonid-danylovykh-kuchma>, 27. märts 2018
- VoxUkraine. (2016). *Presidential Power in Ukraine: A Comparative Analysis*. VoxUkraine: <https://voxukraine.org/en/presidential-power-in-ukraine-comparative-perspective-en/>, 12. aprill 2018.

VoxUkraine Editorial Board. (n.d.). *Guide of reforms*. VoxUkraine. Kättesaadav: <https://voxukraine.org/longreads/three-years-of-reforms/index-en.html#form>, 3. aprill 2018.

LISAD

Lisa 1. 2010. aasta presidendivalimiste tulemused

Allikas: (Marsh 2015)

Näitab selgelt urkainlaste eelistuste erisust, 2010. aasta presidendivalimistel Janukovitši ja Tõmošenko vahel. Tõmošenko on Euroopa- ja reformimeelne ja Janukovitš venemeelne kandidaat.

Lisa 2. Inflatsioonimäära kõikumine Ukrainas kuni märts 2018

Allikas: (Trading Economics, 2018)